

DİJİTAL ÇAĞDA AİLE İLETİŞİMİ VE MAHREMİYET: AVUSTRALYA'NIN GÜVENLİK MODELİ ÜZERİNDEN TÜRKİYE İÇİN BİR DEĞERLENDİRME

FAMILY COMMUNICATION AND PRIVACY IN THE DIGITAL AGE: AN EVALUATION OF AUSTRALIA'S SECURITY MODEL FOR TÜRKİYE

Öğr. Gör. Abdul Kadir KORKMAZ

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi

İletişim ve Tasarımı Bölümü

ORCID ID: 0000-0001-8654-5316, abdulkadir.korkmaz@nisantasi.edu.tr

ÖZ

Bu çalışma, dijitalleşmenin aile yapısı, iletişimi ve mahremiyet algısı üzerindeki çok boyutlu etkilerini inceleyerek Avustralya'nın dijital güvenlik politikalarını Türkiye açısından örnek bir model olarak değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Dijital çağda internetin yaygınlaşması, sosyal medya platformlarının günlük yaşamın merkezine yerleşmesi ve yapay zekâ tabanlı uygulamaların hızla artması, aile içi iletişim biçimlerini, ebeveynlik rollerini ve mahremiyet sınırlarını yeniden tanımlamıştır. Araştırmada, Avustralya'nın çocukların çevrimiçi güvenliğini korumaya yönelik yasal düzenlemeleri, eSafety Commissioner gibi bağımsız denetim kurumlarının işlevleri ve sosyal medya şirketlerine uyguladığı yaptırımlar ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Türkiye'nin mevcut dijital güvenlik politikaları Avustralya modeliyle karşılaştırılarak eksiklikler ve geliştirme alanları belirlenmiştir. Bulgular, Türkiye'de bağımsız bir dijital denetim kurumu kurulması, yaş doğrulama sistemlerinin zorunlu hale getirilmesi, sosyal medya platformlarına yönelik cezai yaptırımların güçlendirilmesi ve ebeveynlere yönelik dijital okuryazarlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Çalışma, dijitalleşmenin aile bağlarını zayıflatıcı etkilerini azaltmak, toplumsal dayanışmayı korumak ve çocukların çevrimiçi mahremiyetini güvence altına almak için ulusal düzeyde bütüncül bir stratejinin geliştirilmesi gerektiğini güçlü biçimde vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital güvenlik, Aile mahremiyeti, Dijital ebeveynlik, Çevrimiçi güvenlik, Avustralya, Türkiye

ABSTRACT

This study aims to examine the multidimensional effects of digitalization on family structure, communication, and perceptions of privacy, while evaluating Australia's digital security policies as a model for Türkiye. In the digital age, the widespread use of the internet, the central role of social media platforms in everyday life, and the rapid rise of artificial intelligence-based applications have redefined patterns of family communication, parental roles, and the boundaries of privacy. The research provides a detailed analysis of Australia's legal regulations for protecting children's online safety, the functions of independent supervisory institutions such as the eSafety Commissioner, and the sanctions imposed on social media companies. Türkiye's existing digital security policies are compared with the Australian model to identify weaknesses and areas for improvement. The findings clearly demonstrate the need for Turkey to establish an independent digital oversight institution, make age verification systems mandatory, strengthen sanctions on social media platforms, and expand digital literacy education programs for parents. The study strongly emphasizes the necessity of developing a comprehensive national strategy to mitigate the weakening effects of digitalization on family bonds, preserve social cohesion, and ensure the protection of children's online privacy.

Keywords: Digital security, Family privacy, Digital parenting, Online safety, Australia, Türkiye

GİRİŞ

Dijitalleşme, 21. Yüzyılın en belirgin sosyo-teknolojik dönüşümlerinden biri olarak bireylerin, toplulukların ve ailelerin yaşam tarzlarını derinden etkilemiştir. İnternetin yaygınlaşması, sosyal medyanın yaşamın her alanına nüfuz etmesi ve yapay zekâ tabanlı teknolojilerin günlük hayata entegrasyonu, aile yapısında gelenekselden farklı bir dinamik yaratmıştır. Aile içi iletişim, güvenlik, mahremiyet ve bireylerin rollerine ilişkin beklentiler, dijital çağın etkisiyle yeniden şekillenmektedir. Bu bağlamda, aile kavramı yalnızca biyolojik ve sosyal bir birliktelik değil, aynı zamanda dijital platformlar üzerinden kurulan ve sürdürülen bir bağ niteliği taşımaktadır (Zeybekoğlu Akbaş & Dursun, 2020).

Dijitalleşmenin olumlu etkilerinin yanı sıra mahremiyet ihlalleri, siber zorbalık ve dijital bağımlılık gibi olumsuz sonuçlar da modern aile yapısını tehdit eden unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlarla mücadelede farklı ülkeler çeşitli politikalar geliştirmiştir. Avrupa Birliği ülkeleri, Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) aracılığıyla bireylerin mahremiyetini korurken, ABD'de çocukların çevrimiçi güvenliğini sağlamak amacıyla Çocukların Çevrimiçi Mahremiyetini Koruma Yasası (COPPA) yürürlüğe konulmuştur. Türkiye ise Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK) ile bireysel mahremiyeti düzenlemekte, dijital ebeveynlik ve aile politikaları konusunda bakanlıklarla ortak çalışmaktadır (KVKK, 2024).

Türkiye'nin son yıllarda aile politikalarına yönelik artan ilgisi, dijitalleşmenin aile yapısı üzerindeki etkilerini ele almak, aile bağlarını güçlendirmek ve dijital güvenlik konusunda farkındalık yaratmak açısından kritik bir adım olarak değerlendirilebilir. Bu girişim, aile bireylerinin dijital dünyadaki rollerini bilinçli bir şekilde yönetmesini sağlamayı ve mahremiyetin korunmasına yönelik politikalar geliştirmeyi hedeflemektedir. Türkiye'nin bu bağlamdaki hedefleri, küresel trendlerle de uyum göstermektedir. Dijitalleşmenin sosyal yapılar üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmalar, dijital çağda aile kavramını korumanın önemini açıkça ortaya koymaktadır (Dumanlı Kürkcü, 2024).

Bu çalışmada, Avustralya'nın dijital mahremiyet ve aile politikaları ele alınarak, Türkiye için çıkarılabilecek dersler tartışılacaktır. Avustralya, bağımsız bir dijital

denetim mekanizmasına sahip olması, sosyal medya platformlarına yönelik yaptırımları ve zorunlu yaş doğrulama sistemlerini etkin bir şekilde uygulamasıyla, dünyadaki katı dijital güvenlik politikalarına sahip ülkelerden biridir. Özellikle çocukların çevrimiçi güvenliğini sağlamak ve ebeveynleri dijital okuryazarlık konusunda bilinçlendirmek adına yürütülen devlet destekli programlar Türkiye için önemli bir model oluşturabilir. Türkiye'nin dijital mahremiyet politikalarını güçlendirmesi gerektiği düşünüldüğünde, Avustralya dikkate alınması gereken bir ülke örneği olarak öne çıkmaktadır.

Dijitalleşme yalnızca aile bağlarını değil, aynı zamanda ebeveynlik anlayışını da dönüştürmektedir. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik rollerini üstlenmesi, çocukların dijital dünyada karşılaştıkları riskleri yönetme açısından kritik öneme sahiptir (Manap & Durmuş, 2020). Dijital ebeveynlik kavramı, çocukların dijital mahremiyetini koruma ve dijital platformlarda güvenli bir ortam sağlamayı içerir (Akman, Çakır & Kocabaş, 2021). Özellikle sosyal medya, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili paylaşımlar yaparken dikkatli olmalarını ve mahremiyet bilinci geliştirmelerini gerektiren bir alan olarak öne çıkmaktadır (Çalapkulu & Alp, 2020).

Çocukların dijital dünyadaki güvenliği, modern ebeveynlik anlayışının en hassas noktalarından biridir. Araştırmalar, çocukların kişisel verilerinin çevrimiçi ortamlarda korunması ve bu konuda ebeveynlerin daha aktif bir rol üstlenmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle, ebeveynlerin sosyal medya paylaşımları sırasında çocuklarının mahremiyetine dikkat etmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Saki & Köroğlu, 2024). Bunun yanı sıra yapay zekâ tabanlı teknolojiler de aile içi dinamikleri etkileyen önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Eğitimden güvenliğe kadar birçok alanda kullanılan yapay zekâ uygulamaları ailelerin yaşamını kolaylaştırmaktadır. Ancak bu teknolojilerin mahremiyet üzerindeki etkileri ve etik sorunlar da önemli tartışma konularından biridir (Neugnot-Ceroli & Muss Laurenty, 2024).

Aile bağlarını korumak için dijital medya okuryazarlığı gibi araçlar, çocukların ve ebeveynlerin bu dönüşümde bilinçli bir rol oynamasını sağlamaktadır. Ebeveynlerin dijital platformlarda çocuklarının davranışlarını denetlemek için daha bilinçli hareket etmesi gerektiği araştırmalarda sıkça vurgulanan bir konudur. Bu

durum, dijital ebeveynlik kavramının hem teorik hem de pratik boyutlarının önemini ortaya koymaktadır (Kütükoğlu, 2019). Aile bağlarını güçlendirme çabaları sadece ulusal düzeyde değil, uluslararası bağlamda da önem arz etmektedir. Birleşmiş Milletler'in çocuk hakları ve mahremiyetin korunmasına yönelik çalışmaları dijital çağda aile yapısının korunmasında global bir farkındalık yaratmaktadır (Odabaşı, Tekgöz, Hafizoğlu & Aydın, 2024).

Çalışmanın genel çerçevesi, dijitalleşmenin aile içindeki mahremiyet algısını nasıl dönüştürdüğüne ve bu süreçte aile bağlarını güçlendirmenin yollarına odaklanacaktır. Türkiye'de son yıllarda aile yapısını güçlendirmeye yönelik geliştirilen ulusal politikalar bu alanda önemli bir platform sunmaktadır. Dijitalleşmenin aile kavramını dönüştürme gücünün anlaşılması, bu dönüşüm sürecinin yönetilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Devlet politikası olarak Avustralya ülkesi yakından incelenecek, Türkiye'nin bu doğrultuda karşılaştırılması yapılacaktır. Bu bağlamda çalışmanın hem akademik literatüre hem de politika yapıcılara yönelik değerli katkılar sunması amaçlanmaktadır.

1. DİJİTAL MAHREMİYET VE AİLE

Dijitalleşme, bireylerin günlük yaşamlarından toplumsal yapının temel taşı olan aileye kadar her alanda dönüşüme neden olmuştur. Dijital medya, aile bireylerinin birbirleriyle olan etkileşimlerini kolaylaştıran bir araç olmanın ötesinde, aynı zamanda mahremiyet sınırlarını yeniden çizen ve aile içi ilişkileri şekillendiren bir mecra haline gelmiştir. Aile değerlerinin bu platformlarda nasıl temsil edildiği ve bu değerlerin korunmasının yolları, modern toplumlar da giderek daha fazla tartışılmaktadır (KVKK, 2024).

Türkiye özelinde yapılan çalışmalar, dijitalleşmenin kamusal alanı yeniden biçimlendirdiğini ve bunun mahremiyet kavramını kökten dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu dönüşüm, mahremiyetin artık yalnızca ev-özel alan sınırlarıyla değil, aynı zamanda dijital ortamlar üzerinden üretilen veriler ve izlerle yönetilmesini gerekli kılmaktadır (Avcıl, 2021). Ev yaşamı ve aile pratikleri ile kamusal söylemler arasındaki karşılıklı etkileşim, dijitalleşmenin yarattığı görünürlük baskısını artırmakta; bu da aile mahremiyetinin korunmasına yönelik yeni normatif düzenlemelerin ortaya çıkmasını zorunlu kılmaktadır (Turhanoglu & Çetin, 2023).

Dijital kamusal alan tartışmaları özellikle “platform toplumları” ve “ağsal kamusalılık” kavramları üzerinden mahremiyetin savunulması ile kamusal görünürlük arasındaki gerilimi görünür kılmaktadır (Öztürk, 2025). Bu bağlamda, dijital mülkiyet, veri koruma ve şeffaflık gibi boyutlar hem politik hem de etik bir sorun alanı olarak öne çıkmaktadır. Nitekim KVKK da çocukların kişisel verilerinin korunmasına ilişkin yayımladığı raporlarda, aile mahremiyetinin dijitalleşme sürecinde daha da hassas hale geldiğini vurgulamaktadır (KVKK, 2024). Dolayısıyla aile hem özel alanın merkezinde konumlanmakta hem de dijital verilerin korunmasında kritik bir toplumsal rol üstlenmektedir.

Habermas sonrası literatür, kamusal alanın tekil değil, çok katmanlı ve çoğul bir yapıya evrildiğini ortaya koyarken; bu dönüşümde iletişim teknolojilerinin rolü Castells'in (2004) “ağ toplumu” yaklaşımı üzerinden tartışılmaktadır. Bu teorik çerçeve, özel alanın sabit ve değişmez bir kategori olmadığını, toplumsal ve kültürel değişimlere bağlı olarak sürekli yeniden tanımlandığını göstermektedir (Akkol, 2019). Dijitalleşme, aileyi hem özel alanın merkezinde tutmakta hem de mahremiyetin korunmasını dijital kamusalılık, şeffaflık ve etik sorumluluk tartışmalarının odağına yerleştirmektedir.

1.1. Sosyal Medya ve Mahremiyet İhlalleri

Sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte ebeveynlerin çocuklarına ait özel bilgileri paylaşma eğilimi artmıştır. Bu durum mahremiyet ihlallerine yol açmıştır. “Sharenting” kavramı, ebeveynlerin çocuklarına ilişkin içerikleri (fotoğraf, video, gönderi ve biyografik bilgiler dâhil) çevrimiçi ortamda paylaşmasını ifade etmekte; bu paylaşımlar zaman zaman hassas kişisel verileri de içerebilmektedir (Hladíková & Madleňák, 2023). Özellikle çocukların çevrimiçi ortamda iz bırakmalarına sebep olan bu tür paylaşımlar, onların gelecekteki kişisel güvenliği açısından riskler doğurabilmektedir (Badur, 2024).

Sharenting, dijital çağda ailenin özel alanı ile kamusal alan arasındaki dinamikleri yeniden tanımlayan bir fenomendir; aynı zamanda platformların sunduğu imkânlar ve toplumsal beklentilerle şekillenen, aşırı paylaşım/aşırı ifşa eğilimiyle ilişkilendirilen bir pratik olarak ele alınmaktadır (Hladíková & Madleňák, 2023). Barnes ve Potter'a (2021) göre bu olgu, ebeveynlerin dijital okuryazarlığıyla yakından ilişkilidir ve mahremiyet farkındalığı ile çocukların çevrimiçi

temsiline yönelik etik sorumlulukları gündeme getirmektedir. Ayrıca sharenting yalnızca kişilerarası bir paylaşım olarak değil; topluluklar, izleyiciler ve ticarî aktörleri içeren daha geniş bir ekosistem içinde değerlendirilmekte ve ebeveynlerin platform yönetişimi, veri gizliliği ve ticarileşme süreçlerine dair bilgi düzeyini önemli hâle getirmektedir (Ong vd., 2022). Bu bağlamda, paylaşım sınırlarının etik ve yasal çerçevede kalması için hassas bir dijital ebeveynlik anlayışının geliştirilmesi ve uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır (Duman, 2024).

1.2. Dijital Mahremiyetin Küresel Önemi

Dijital mahremiyet özellikle çocukların çevrimiçi ortamdaki güvenliğini sağlama açısından küresel düzeyde önemli bir konu olarak ele alınmaktadır. OECD (2020) tarafından hazırlanan bir raporda dijital güvenlik politikalarının çocukların mahremiyetinin korunmasında kritik bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Yapılan akademik araştırmalar, çocukların dijital kimliklerini bilinçsizce oluşturan ebeveynlerin, çocuklarının uzun vadede mahremiyet ihlalleriyle karşılaşma riskini artırdığını göstermektedir. Dünya genelinde dijital mahremiyetin korunması için geliştirilen hukuki çerçeveler giderek daha kapsamlı hale gelmektedir (Livingstone, Stoilova & Nandagiri, 2019).

Dijital mahremiyetin küresel önemi yalnızca teknik ya da güvenlik temelli bir mesele olarak değil, aynı zamanda temel insan hakları bağlamında da değerlendirilmelidir. Uluslararası hukuk açısından mahremiyet, bireylerin kişisel verilerinin korunması, özel hayatın dokunulmazlığı ve dijital izlerin kontrolü ile ilişkilidir; bu haklar BM İnsan Hakları Bildirgesi ve çeşitli uluslararası sözleşmeler çerçevesinde temel haklar olarak kabul edilmektedir (Banna vd., 2022). Bununla birlikte, mahremiyet kavramı yalnızca bireyin “özel alanı” ile sınırlı değildir; medya, teknolojik uygulamalar ve devlet-sivil toplum etkileşimleriyle sürekli olarak yeniden şekillenen dinamik bir alan olarak görülmektedir (Macnish, 2016). Bu perspektiften bakıldığında, dijital mahremiyetin küresel önemi, güvenlik, etik, yasal haklar ve teknolojinin toplumsal yapılar üzerindeki etkileriyle iç içe geçmiş çok disiplinli bir düşünce alanı olarak ele alınmaktadır (Diggelmann & Cleis, 2014).

1.3. Uluslararası Hukuki Düzenlemeler

ABD’de COPPA ve AB’de yürürlüğe giren GDPR, bireylerin kişisel verilerini ve çevrimiçi güvenliğini sağlamaya yönelik önemli düzenlemeler içermektedir. Son yıllarda mahremiyetin yalnızca bireysel veri güvenliği kapsamında değil, biyolojik verilerin korunması çerçevesinde de ele alınması gerektiğine yönelik farkındalık artmıştır. Örneğin ABD’nin Colorado eyaletinde yürürlüğe giren Colorado Gizlilik Yasası, biyolojik verilerin korunmasını içeren düzenlemeler getirerek dijital mahremiyetin sınırlarını daha da genişletmiştir. Bu tür gelişmeler bireylerin ve ailelerin mahremiyet haklarını daha kapsamlı bir şekilde korumaya yönelik küresel eğilimi göstermektedir (CBS News, 2024).

1.4. Türkiye’de Dijital Mahremiyet ve Aile

Türkiye’de ise KVKK bireylerin dijital mahremiyetini güvence altına almak için oluşturulmuş olsa da özellikle çocukların çevrimiçi güvenliğini sağlamak amacıyla spesifik düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye’de dijitalleşmenin yaygınlığı hane ve birey düzeyinde artış göstermektedir. İnternete erişim imkânı olan hanelerin oranı % 96,4’e ulaşırken, 16-74 yaş grubunda internet kullanım oranı 2024’te % 88,8 iken 2025’te % 90,9’a yükselmiştir. Ayrıca cinsiyet temelli dağılım incelendiğinde, 2025 yılı internet kullanım oranının erkeklerde % 93,6, kadınlarda ise % 88,2 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2025).

Aşırı sosyal medya kullanımı, aile bireyleri arasındaki yüz yüze iletişimi hem süre hem de nitelik açısından azaltarak aile bağlarını zayıflatabilmektedir. Dijital bağımlılık bireylerin psikolojik ve sosyal yaşamlarında sorunlara yol açabildiği gibi, aile içi ilişkileri de olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Çalapkulu & Alp, 2020). Bu bağlamda, bağımlılık benzeri dijital kullanım örüntülerinin temel göstergelerinden biri olan planlanandan daha uzun süre çevrimiçi kalma ve süre kontrolünün kaybı, zamanın aileyle geçirilen ortak etkinliklerden çevrimiçi etkinliklere kaymasına zemin hazırlamaktadır (Kaval & Siyez, 2022).

Süre kontrolünün kaybı yalnızca kullanım süresinin artmasıyla sınırlı olmayıp, eğitim, iş ve sosyal yaşam sorumluluklarının yanı sıra aile içi sorumlulukların aksaması riskini de beraberinde getirmektedir (Sevinç & Taş, 2020). Türkiye örneklemelerinde internet ve sosyal medya kullanım sürelerinin yüksek

seyrettiğinin raporlanması, bu dönüşümün aile yaşamı içinde daha görünür hale gelebileceğine işaret eden bağlamsal bir çerçeve sunmaktadır (Kaval & Siyez, 2022). Bununla birlikte aile içi ilişkilerdeki zayıflama yalnızca “daha az konuşma” ile açıklanamaz; aşırı sosyal medya kullanımında dikkatin sürekli çevrimiçi olana yönelmesi, yüz yüze etkileşimde bölünmeye ve iletişimin niteliğinde aşınmaya neden olabilmektedir. Sosyal medya bağımlılığı internet bağımlılığının bir türü olarak ele alındığında, bireyin internet kullanım arzusunu bastıramaması ve giderek daha fazla kullanma ihtiyacı hissetmesi gibi bağımlılık bileşenleri, yüz yüze etkileşimin sürdürülebilirliğini olumsuzlayabilecek davranışsal bir zemin oluşturmaktadır (Oz vd., 2022).

Nitekim problemleri internet kullanımının olumsuz sosyal sonuçlar doğurduğunun ve iletişim yeterliğiyle ilişkili değişkenlerle birlikte incelendiğinin gösterilmesi, aile bağlarının zayıflamasını düşük dikkat, düşük empatik katılım ve artan bölünme üzerinden de değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır (Tóth vd., 2021). Bu nedenle dijital bağımlılığın aile içi ilişkilere etkisi, zaman kaybı ve sorumlulukların aksaması kadar, etkileşimin niteliğini zayıflatan çok boyutlu bir süreç olarak ele alınmalıdır.

1.4.1. Siber Zorbalık ve Aile Üzerindeki Etkileri

Dijital medya ortamında çocukların maruz kaldığı siber zorbalık, ailelerin karşılaştığı en büyük sorunlardan biridir. Türkiye’deki çocukların % 91,3’ü internet kullanırken, bunlardan % 25’i siber zorbalığa maruz kalmaktadır. Çevrimiçi zorbalığa maruz kalan çocuklar psikolojik travma yaşayabilir ve bu durum onların sosyal ilişkilerinde uzun vadeli sorunlara neden olabilir. Siber zorbalık, bireysel etkilerinin yanı sıra aile içinde güvensizlik ve iletişim problemlerine yol açarak ebeveyn-çocuk ilişkisini de zayıflatmaktadır (TÜİK, 2024; Özaksoy, 2021). Ayrıca siber zorbalığın dijital medya ekosisteminde ortaya çıkması, olayın yalnızca “okulda yaşanan” bir akran çatışması olmaktan çıkıp ev ve aile yaşamına da taşınmasına neden olmakta; çevrimiçi etkileşimler zamansal ve mekânsal sınırları aşarak çocuğun gündelik hayatının farklı anlarına sızabilmektedir (Jeffery, 2020). Bu durum, ailelerin yalnızca olaya müdahale etmesini değil, aynı zamanda dijital ortamdaki riskleri erken fark edebilmesini de gerekli kılmaktadır.

Siber zorbalığa maruz kalan çocuklarda kaygı, korku, stres, içe çekilme ve psikolojik yıpranma gibi etkiler ortaya çıkabilir; bu da yaşantının çocuğun sosyal ilişkilerinde daha uzun süreli kırılmalara dönüşme riskini artırır. Bu noktada, siber zorbalığın, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kasıtlı olarak bir bireye veya gruba zarar vermek veya rahatsızlık vermek amacıyla kullanılması şeklinde tanımlanması, olgunun yalnızca “çevrimiçi tartışma” düzeyinde değil, doğrudan zarar verme potansiyeli taşıyan bir şiddet biçimi olarak ele alınması gerektiğini gösterir (Dönmez & Akbulut, 2016). Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi deneyimlerinden her zaman haberdar olmaması ve farkındalık/izleme ile çocuğun mahremiyeti ve özerkliği arasındaki gerilimin yönetilmesinin güç olması, siber zorbalıkla mücadeleyi aile açısından daha karmaşık hale getirebilmektedir (Caivano vd., 2020). Nitekim, siber zorbalık olaylarının aile içinde çoğu zaman “fark edilme–ifşa olma–müdahale etme” döngüsü üzerinden ilerlemesi, müdahale zamanlamasının gecikebileceği riskini de gündeme getirir (Caivano vd., 2020).

1.4.2. Dijital Ebeveynlik

Dijital çağda çocukların öğrenme, eğlenme ve sosyalleşme pratikleri giderek daha fazla dijital teknolojiler üzerinden şekilleniyor. Bu durum, ebeveynlik rollerinin sadece bakım ve rehberlikle sınırlı kalmayıp, çocukların dijital yaşam pratiklerini düzenlemeyi de içeren daha karmaşık bir sorumluluk alanına dönüşmesine neden oluyor. Özellikle dijital araçların gündelik yaşamda merkezi bir konumda bulunması bazen daha belirgin hale geliyor; ebeveynlerin çocukların ekran süresi, içerik seçimi ve çevrimiçi etkileşimlerini yönetme sorumluluğu artıyor (Şimşek vd., 2023). Bu dönüşüm, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişkiyi dijital platformlar üzerinden yeniden inşa etmelerini ve çevrimiçi ortamlarda karşılaşılabilecek fırsat ve riskleri birlikte değerlendirmelerini gerektiriyor (Kabakçı Yurdakul vd., 2013). Bu bağlamda, dijital ebeveynlik, sadece ekran süresini sınırlandıran teknik kontrollere dayanan bir yaklaşım değil; çocuğun çevrimiçi deneyimini güvenli, sağlıklı ve gelişimsel açıdan destekleyici biçimde yönetmeyi amaçlayan daha bütüncül bir ebeveynlik pratiği olmalıdır. Özellikle çocukların riskli çevrimiçi davranışları kapsamında tartışılan mahremiyet ihlalleri ve uygunsuz içeriklerle karşılaşma gibi durumlar, ebeveynlerin hem izleme ve denetim hem de rehberlik

ve iletişim temelli aracılık rollerini birlikte yürütmesini zorunlu kılar (Seto vd., 2022).

Dijital ebeveynlik, çocukların çevrimiçi ortamda karşılaşabileceği riskleri doğrudan ele alan bir çerçeve sunar. Bu risklerin içerik, temas/iletişim, davranış ve tüketici/sözleşme gibi boyutlarda sınıflandırılmasını sağlayan 4Cs yaklaşımı, ebeveynlerin risk alanlarını daha sistematik biçimde tanımlamasına ve bu risklere karşı önleyici pratikler geliştirmesine olanak tanır (Jang & Ko, 2023). Bu nedenle, dijital ebeveynlik yalnızca aile içi kontrollü bir mekanizma değil; aynı zamanda daha geniş çevrimiçi güvenlik ekosistemine entegre edilen bir sorumluluk alanıdır.

Öte yandan, dijital ebeveynlik pratikleri, ailelerin sosyo-demografik koşullarından bağımsız değildir. Çocukların ekran kullanım düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlerle ilişkili olması, ebeveynlerin dijital yaşamı düzenleme kapasitesinin kaynaklara, zamana ve hane içi pratiklere bağlı olarak farklılaşabileceğini göstermektedir (Nagata vd., 2022). Bu durum, dijital ebeveynliğin yalnızca bireysel ebeveyn tutumlarıyla değil, aynı zamanda yapısal eşitsizliklerle birlikte ele alınması gerektiğini işaret etmektedir.

1.4.3. Çözüm Önerileri ve Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de aile yapısını korumak amacıyla yapılan çalışmalar arasında dijital medya okuryazarlığının teşvik edilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum kuruluşları, ebeveynler ve çocuklar için dijital medya eğitim programları düzenlemektedir. Dijital medya okuryazarlığı programlarının, çocukların dijital dünyada karşılaşabileceği riskleri tanımalarını sağladığı ve bilinçli dijital vatandaşlar olmalarına katkı sunduğu gösterilmiştir (Saki & Köroğlu, 2024). Bu bağlamda, literatürde ebeveyn-çocuk arasında karşılıklı sorumlulukları, içerik erişim sınırlarını ve ekran süresi dengelerini açıkça tanımlayan “dijital aile sözleşmesi” önerilmektedir. Çeçen ve arkadaşlarının (2023) çalışması, sözleşmenin yalnızca çocuğa değil ebeveynlere de yükümlülükler getirmesi gerektiğini, örneğin “çocuğun rızası olmadan fotoğraf paylaşmama” gibi maddelerin eklenmesinin eşit ve saygılı bir iletişim ortamı oluşturabileceğini göstermektedir. Ayrıca günlük saat kısıtları ve çevrimiçi planlamaların aile içi birlikte zamanın desteklenmesine katkı sunduğu vurgulanmaktadır. Bu tür sözleşmeler,

dijital okuryazarlığın davranışa dönüştürülmesini kolaylaştırarak ebeveynlerin rol model olmasını, çocukların ise dijital ortamda daha bilinçli hareket etmesini sağlamaktadır (Çeçen vd., 2023).

Dijital mahremiyet ve güvenlik konularında ulusal ve uluslararası düzenlemeler kritik bir rol oynamaktadır. Türkiye’de KVKK bireylerin dijital mahremiyetini koruma amacı taşıırken AB’nin GDPR düzenlemeleri ve ABD’deki COPPA yasası daha sıkı ve kullanıcı odaklıdır (Tanışık & Bal, 2024). Türkiye’de sosyal medya şirketlerine yönelik denetim mekanizmalarının henüz tam anlamıyla oluşturulmamış olması, çocukların mahremiyetinin korunması açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Dijital mahremiyetin korunmasında yalnızca yasal düzenlemeler değil, bireylerin bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu noktada okullarda dijital güvenlik derslerinin müfredata eklenmesi, çocukların çevrimiçi ortamlarda karşılaşabilecekleri tehditleri tanımalarına ve kendilerini koruyabilmelerine katkı sunmaktadır. Çocukların mahremiyet bilincini geliştirmek için eğitim kurumlarının aktif bir rol üstlenmesi gerektiği pek çok araştırmada vurgulanmaktadır (Yiğitbaşı & Çelik, 2023). Örneğin Barkuş ve Koç’un (2019) yaptığı bir araştırma, dijital güvenlik eğitimi alan çocukların çevrimiçi ortamda daha bilinçli davrandığını ve kişisel verilerini koruma konusunda daha dikkatli olduklarını göstermektedir.

Bu doğrultuda MEB’in son dönemde geliştirdiği yaklaşım, dijital mahremiyet ve güvenliğin yalnızca bireysel farkındalıkla sınırlı olmadığına; okul temelli, sistematik bir okuryazarlık çerçevesi içinde ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Nitekim Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında “okuryazarlık becerileri” programlar arası bileşenler arasında konumlandırılmakta ve öğrenciye kazandırılması hedeflenen yeterlilikler; farkındalık, işlevsellik ve eylemsellik düzeylerinde kademeli biçimde yapılandırılmaktadır (MEB, 2024a). Bu yapı, öğrencilerin yalnızca dijital ortamların risklerini tanımalarını değil; aynı zamanda bilgiyi değerlendirme, içerik doğrulama, kişisel veri güvenliği geliştirme ve güvenli çevrimiçi davranışa dönüşen pratikler üretmesini amaçlaması bakımından dijital mahremiyet hedefleriyle örtüşmektedir (MEB, 2024b). Ayrıca TYMM’de yer alan değer çerçevesinde mahremiyetin

açık biçimde bir değer alanı olarak tanımlanması, dijital ortamlarda kişisel sınırların korunmasının yalnızca teknik bir konu değil, aynı zamanda etik ve toplumsal bir sorumluluk olarak ele alındığını göstermektedir (MEB, 2024c). Bu çerçevede MEB tarafından geliştirilen medya okuryazarlığı odaklı içeriklerin, dijital mahremiyet ve çevrimiçi güvenliğe ilişkin kazanımları güçlendirecek biçimde yapılandırılması; öğrencilerin daha güvenli ve bilinçli dijital pratikler geliştirmelerine katkı sağlayabilir.

Öte yandan dijital mahremiyetin korunması yalnızca eğitim kurumlarının sorumluluğu ile sınırlı değildir; bu alanda farklı kamu kurumlarının yürüttüğü bilgilendirme ve farkındalık faaliyetleri de süreci desteklemektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ailelere ve çocuklara yönelik dijital mahremiyet ve güvenlik eğitimleri yürütülmekte; Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından ise dijital mahremiyetin korunması ve siber güvenlik bağlamında çeşitli farkındalık kampanyaları, seminerler ve eğitimler düzenlenmektedir (Saki & Köroğlu, 2024). Dolayısıyla dijital mahremiyetin güçlendirilmesi, okul temelli okuryazarlık programları ile kamusal farkındalık çalışmalarının birlikte ele alındığı çok paydaşlı bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır.

Dijital mahremiyetin korunması konusunda toplumda farkındalık oluşturmak, teknolojinin sorumlu kullanımı ve etik yaklaşımı desteklemek için yeni eğitim modelleri ve teknolojik çözümler de geliştirilmelidir. Mahremiyetin korunması yalnızca hukuki düzenlemelerle sağlanamaz. Güçlü şifreleme yöntemleri, iki faktörlü kimlik doğrulama ve güvenlik yazılımları, bireylerin ve ailelerin dijital ortamda daha güvenli bir şekilde hareket etmesine yardımcı olmaktadır (KVKK, 2024). Bununla birlikte ebeveyn bilinçlendirme programlarının yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır (Konak & Çetintaş, 2024). Türkiye’de dijital güvenlik ve medya okuryazarlığı alanında gerçekleştirilen eğitimler, günümüzde çocuklar, gençler ve aileler arasında dijital ortamın güvenli ve bilinçli kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır. Dijital medya platformlarının kullanıcıların mahremiyetini ihlal etmemesi için daha şeffaf politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Dijital mahremiyetin korunması, toplumsal farkındalığın artırılmasıyla mümkündür. Türkiye’de düzenlenen dijital okuryazarlık kampanyaları, bireylerin dijital

dünyada karşılaşabilecekleri riskleri anlamalarına katkı sağlamaktadır (Saki & Köroğlu, 2024).

Türkiye’de dijitalleşmenin aile yaşamına etkilerinin yönetilmesi, çocukların çevrimiçi risklerden korunması ve ebeveynlerin dijital rehberlik kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla farklı kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından çok boyutlu çalışmalar yürütülmektedir. Bu bağlamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ailelerin dijital dünyadaki güvenliğini sağlamak ve bilinçli kullanımını teşvik etmek amacıyla çeşitli programlar geliştirmekte; özellikle Aile Eğitim Programı (AEP) kapsamında ailelerin ve çocukların dijital ortamda güvenli davranışlar geliştirmelerine katkı sağlayacak dört eğitim modülü sunmaktadır. Söz konusu modüller, ebeveynlerin çocuklarına dijital dünyada rehberlik edebilmeleri ve olası tehlikelere karşı korunma yollarını öğrenmeleri için yapılandırılmış olup, çocukların dijital dünyada karşılaşabilecekleri riskler konusunda bilinçlendirilmesine yönelik eğitimlerle desteklenmektedir. Bu yaklaşım, ailelerin dijitalleşen dünyada hem bilinçli hem de güvende olmalarını desteklemeyi hedefleyen koruyucu bir sosyal politika çerçevesi sunmaktadır (Şen Karadağ & Tuncay, 2022).

Kurumsal çalışmaların bir diğer önemli boyutu eğitim sistemi üzerinden yürütülmekte olup, MEB dijital vatandaşlık ve medya okuryazarlığı alanında geliştirdiği uygulamalarla çocukların ve gençlerin medya ortamını bilinçli, eleştirel ve sorumlu biçimde kullanmalarını desteklemektedir. Bu kapsamda 2006–2007 eğitim öğretim yılından itibaren MEB ve Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) iş birliğiyle medya okuryazarlığı dersi ilköğretim müfredatına dâhil edilmiş; öğrencilerin hem geleneksel hem de dijital medyayı eleştirel biçimde değerlendirebilmesi, kişisel verilerini koruyabilmesi ve çevrimiçi ortamlarda saygılı iletişim geliştirmesi hedeflenmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitimleri kapsamında medya ve teknoloji kullanımına ilişkin farkındalığı artıran programlar uygulanmakta; böylece bağımlılık risklerinin azaltılması ve sağlıklı dijital alışkanlıkların kazandırılması amaçlanmaktadır (Yavuz & Arhan, 2016).

Dijital mahremiyetin korunması ve siber güvenliğin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar ise Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) tarafından yürütülmekte; kurum dijital güvenlik ve mahremiyet

alanında çeşitli farkındalık kampanyaları, seminerler ve eğitimler düzenlemektedir. Bu faaliyetler hem bireylerin hem de kurumların dijital güvenlik konusunda bilgi düzeyini artırarak toplum genelinde dijital haklar ve sorumluluklara ilişkin bilinçlenmeye katkı sağlamaktadır. BTK'nın sürdürdüğü bilinçlendirme kampanyaları ile siber güvenlik eğitimlerinin toplumun farklı kesimlerine ulaşması, dijital ortamda güvenliğin sağlanması açısından destekleyici bir işlev görmektedir (Tanışık & Bal, 2024).

Öte yandan dijital bağımlılık gibi çevrimiçi risklerin yalnızca güvenlik boyutuyla değil, aynı zamanda psikososyal ve davranışsal etkileriyle ele alınması da önem taşımaktadır. Bu doğrultuda Türkiye Yeşilay Cemiyeti, dijital bağımlılığı da kapsayan bağımlılık türlerine karşı yürüttüğü önleyici ve koruyucu çalışmalarla çocuklar, gençler ve aileler düzeyinde farkındalık oluşturmaya hedeflemektedir (Yeşilay, t.y.). Yeşilay'ın geliştirdiği Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı (TBM), teknoloji bağımlılığı dâhil olmak üzere bağımlılık türlerine ilişkin eğitim, bilinçlendirme ve farkındalık geliştirmeye odaklanan içerikleriyle öne çıkmakta; özellikle çocuk ve gençlerde riskli davranış örüntülerinin erken dönemde fark edilmesi, dijital araçların aşırı ve kontrolsüz kullanımına karşı bilinç geliştirilmesi ve sağlıklı yaşam becerilerinin desteklenmesi amaçlanmaktadır (TBM, t.y.). Bu yönüyle TBM, dijital bağımlılık risklerinin yalnızca bireysel iradeye indirgenemeyeceğini; eğitim ve rehberlik temelli kurumsal yaklaşımlarla desteklenmesi gerektiğini gösteren önemli bir toplumsal müdahale çerçevesi sunmaktadır. Nitekim dijital bağımlılık alanına yönelik önleyici müdahalelere ilişkin bulgular, özellikle çocukluk döneminde dijital medya kullanımının aile aracılığıyla düzenlenmesinin ve destekleyici yönlendirmelerin güçlendirilmesinin riskli kullanım örüntülerini azaltmada işlevsel olabileceğini ortaya koymaktadır (Budak & Erdoğan, 2022). Bu bağlamda TBM'nin eğitim temelli yaklaşımı, dijital risklere karşı bireysel farkındalığın yanı sıra aile ve çevre desteğinin güçlendirilmesi yönünde tamamlayıcı bir rol üstlenebilecek niteliktedir.

Yeşilay'ın dijital bağımlılıkla mücadelede dikkat çeken bir diğer kurumsal mekanizması ise Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM) hizmetleridir. YEDAM, teknoloji bağımlılığı da dâhil olmak üzere çeşitli bağımlılık türlerinde bireylere ve

yakınlarına yönelik destek sağlamayı hedefleyen bir danışmanlık modeli olarak yapılandırılmıştır (YEDAM, t.y.). YEDAM'ın teknoloji bağımlılığına ilişkin bilgilendirici içerikleri, dijital araç kullanımının günlük yaşam işlevselliğini olumsuz etkileyecek düzeye ulaşması durumunda ortaya çıkabilecek risklere dikkat çekmekte ve sağlıklı kullanım pratikleri geliştirilmesine yönelik rehberlik sunmaktadır (YEDAM, t.y.). Bu yönüyle YEDAM'ın sunduğu destek mekanizması, dijital bağımlılığın yalnızca bireysel düzeyde ele alınmasının sınırlı kalabileceğini; özellikle aile içi aracılık, dijital kullanımın yönetimi ve çevrimiçi güvenliğin güçlendirilmesi gibi boyutlarla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayan literatürle örtüşmektedir (Budak & Erdoğan, 2022). Dolayısıyla Yeşilay'ın TBM ve YEDAM ekseninde yürüttüğü çalışmalar, dijital bağımlılığın hem önleme (eğitim-farkındalık) hem de müdahale (bilgilendirme-rehberlik) boyutlarını birlikte içeren bütüncül bir yaklaşımla ele alındığını göstermektedir.

2. AİLE BAĞLARI: İLETİŞİM, GÜVENLİK VE SORUMLULUKLAR

Günümüzde dijital dünya ailelerin iletişim dinamiklerini dönüştürmekte ve ebeveynler ile çocuklar arasındaki bağları çeşitli yönlerden etkilemektedir. Dijitalleşme ailenin bir arada zaman geçirme alışkanlıklarından ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimlerine kadar geniş bir kapsama sahiptir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin artan kullanımı aile bireyleri arasında yeni iletişim yolları geliştirirken beraberinde mahremiyet, güvenlik ve sorumluluk gibi konuları da gündeme getirmektedir (Odabaşı vd., 2024).

2.1. Dijitalleşmenin Aile İçi İletişime Etkisi

Dijital teknolojiler aile içi iletişimde yeni olanaklar sunmakla birlikte geleneksel yüz yüze iletişimin niteliğini de dönüştürmektedir. Dijital platformlar aile bireylerinin uzaktan da olsa birbirleriyle iletişimde kalmasını sağlayarak sosyal bağları güçlendirmektedir. Dijital mecralar üzerinden gerçekleşen etkileşimlerin yüz yüze iletişimdeki duygusal bağları zayıflatabileceği de belirtilmektedir. Ailelerin dijital ortamlarda etkileşim kurma biçimi, bireylerin yaşı ve dijital okuryazarlık seviyesine göre farklılık göstermektedir. Genç kuşak dijital platformları daha aktif bir iletişim alanı olarak kullanırken, yaşlı bireyler genellikle

geleneksel iletişim biçimlerine bağlı kalmaktadır. Bu durum aile içi dijital uyumsuzluğun ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Odabaşı vd., 2024). Dijital dünya ebeveynlerin çocuklarıyla olan iletişim tarzlarını da etkilemektedir. Yapılan araştırmalar ebeveynlerin çocuklarıyla sözel iletişim yerine dijital mesajlaşmayı tercih etme oranlarının arttığını ortaya koymaktadır. Bu durum ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu bağları zayıflatabileceği gibi, teknolojik farklılıklar çocukların ebeveynlerine olan bakış açısını da dönüştürebilmektedir (Çalapkulu & Alp, 2020).

Dijitalleşmenin etkisiyle hızlanan çevrimiçi eğitim süreci, çocuk ve gençlerin dijital mecralarda geçirdikleri süreyi artırırken ebeveyn denetimini güçleştirmiştir. Haberli'nin (2023) çalışması, bu durumun aile içi zaman paylaşımını ve özellikle dini/değerler eğitimi olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Çevrimiçi öğrenme ortamlarından eğlence, oyun ve sosyal medya alanlarına geçişin kolaylığı, ebeveyn-çocuk ilişkisinde pedagojik sorunları tetiklemiş; "medyanın evin içine sızması" algısı, aileyi korunaklı özel alan olarak gören anlayışı dönüştürmüştür. Çalışmada gençlerin ailedeki dini sosyalleşme süreçleriyle dijitalleşme arasında anlamlı bir korelasyon bulunduğu ve aile etkisinin azalmasıyla birlikte medya ile akran gruplarının gençlerin değer dünyasında daha baskın hâle geldiği vurgulanmaktadır (Haberli, 2023).

2.2. Dijital Dünyada Ebeveyn Sorumlulukları

Dijital dünyanın sunduğu olanakların artmasıyla birlikte ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi ortamlarda güvenliğini sağlamaya yönelik sorumlulukları da belirgin biçimde genişlemiştir. Günümüzde ebeveynlik yalnızca fiziksel çevrede koruma sağlamakla sınırlı kalmamakta; çocukların dijital risklere karşı korunması, çevrimiçi davranışlarının sağlıklı biçimde yönlendirilmesi ve dijital mahremiyetin gözetilmesi gibi çok katmanlı görevleri içermektedir. Ancak araştırmalar, ebeveynlerin önemli bir bölümünün çocuklarının dijital platformlardaki güvenliği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ve dijital riskleri yönetme noktasında güçlük yaşayabildiğini göstermektedir (Dumanlı Kürkçü, 2024). Bu nedenle ebeveynlerin dijital ortamlardaki tehditleri tanıması, önleyici stratejiler geliştirmesi ve çocuklarıyla güven temelli iletişim kurması kritik bir gereklilik hâline gelmiştir.

Ebeveyn sorumluluklarının dijital boyutta artmasının temel nedenlerinden biri, çocukların siber zorbalık, çevrimiçi taciz, uygunsuz içeriklere maruz kalma ve kişisel verilerinin izinsiz paylaşımı gibi risklerle daha erken yaşlarda karşılaşabilmesidir. Bu noktada ebeveynlerin çocukları dijital mahremiyet konusunda bilinçlendirmesi; kişisel bilgi paylaşımı, gizlilik ayarları ve çevrimiçi ilişkiler gibi konularda rehberlik etmesi önemli bir koruyucu faktör olarak değerlendirilebilir. Ayrıca dijital ebeveynliğin niteliği yalnızca "bilgi sahibi olma" ile değil, bu bilgiyi uygulayabilme kapasitesiyle ilişkilidir. Nitekim Türkiye örneğinde yürütülen geniş ölçekli bir araştırmada ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz-yeterlik algılarının genel olarak yüksek olduğu, ancak bu algının ebeveyn rolü, eğitim düzeyi, yaş, çocuk sayısı ve internet kullanım deneyimi gibi değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür (Yaman vd., 2022). Bu bulgu, dijital ebeveynlik kapasitesinin ebeveynler arasında homojen dağılmadığını ve bazı grupların dijital risklere karşı daha kırılgan olabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Bunun yanında ebeveynlerin dijital platformları yalnızca risk ve tehdit alanı olarak değil, aynı zamanda çocuklarıyla ilişkiyi güçlendiren bir imkân olarak değerlendirmesi de önemli bir sorumluluktur. Ebeveynlerin çocuklarıyla dijital ortamlarda birlikte zaman geçirmesi, ortak etkinlikler üretmesi ve çevrimiçi deneyimleri birlikte anlamlandırması, hem teknolojiye duyulan güven duygusunu artırabilir hem de ebeveyn-çocuk iletişimini destekleyebilir. Sosyal medya kullanımı ve dijital oyunların ortak etkinliklere dönüştürülmesi, aile içi dayanışmayı artıran stratejiler arasında değerlendirilebilir. Bu yaklaşımın sürdürülebilirliği için dijital okuryazarlık eğitimleri ve ailelere yönelik bilinçlendirme kampanyalarının yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Ebeveynlerin dijital teknolojileri bir tehdit olarak değil, doğru rehberlik ve farkındalıkla aile içi iletişimi destekleyen bir araç olarak ele alması gerektiği vurgulanmaktadır (Neugnot-Ceroli & Muss Laurenty, 2024).

2.3. Türkiye'de Dijitalleşme ve Aile Bağlarını Koruma Çalışmaları

Türkiye'de dijitalleşme sürecinin aile yaşamı üzerindeki etkileri, hem çocukların çevrimiçi risklere maruz kalması hem de ebeveynlik pratiklerinin dönüşmesi üzerinden değerlendirilmekte; bu dönüşüme paralel

biçimde aile bağlarının korunmasına yönelik kamu ve özel sektör temelli çeşitli girişimler yürütülmektedir. Özellikle ASHB dijital ebeveynlik farkındalığını artırmaya yönelik kampanyaları ile dijital mahremiyet odağında şekillenen eğitim projeleri, dijitalleşmenin aile üzerindeki olası olumsuz etkilerini azaltmayı hedefleyen önemli adımlar arasında yer almaktadır (Barkuş & Koç, 2019). Bununla birlikte Türkiye'de dijital ebeveynlik üzerine yapılan araştırmalar, ebeveynlerin çocukların dijital ortamlardaki güvenliği ve kullanım alışkanlıkları konusunda belirli ölçüde farkındalık geliştirdiğini; ancak dijital kullanımın sınırlandırılması ve çevrimiçi risklerin yönetimi konusunda ailelerin çeşitli güçlüklerle karşılaşabildiğini ortaya koymaktadır (Manap & Durmuş, 2021).

Dijital ebeveynlik alanındaki akademik literatür de Türkiye'de bu konunun giderek daha fazla önem kazandığını göstermektedir. Nitekim yapılan içerik analizi çalışmasına göre, 2014 yılından itibaren dijital ebeveynlik konusuna yönelik akademik ilgide belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların özellikle ebeveyn tutumları, çocukların ekran süresi, dijital oyun kullanımı ve teknolojiyle etkileşim pratiklerine odaklandığı; bulguların ise ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuklarının dijital dünyadaki güvenliğini sağlamaya yönelik stratejiler geliştirdiğini ancak bazı ebeveynlerin bu konuda yeterli bilinç düzeyine ulaşamadığını ortaya koyduğu ifade edilmektedir (Kaya & Mutlu-Bayraktar, 2021). Ayrıca dijital ebeveynlik farkındalığı ile çocuklarda internet bağımlılığı gibi risk değişkenleri arasındaki ilişkiye dikkat çeken bulgular, ebeveynlere yönelik bilinçlendirme ve kapasite geliştirme çalışmalarının dijital risk yönetimini güçlendirme potansiyeline işaret etmektedir (Kurt vd., 2022).

Türkiye'de aile yapısını korumaya dönük kurumsal çalışmaların önemli bir boyutu da doğrudan kamu politikaları aracılığıyla yürütülen eğitim ve rehberlik faaliyetleridir. Bu çerçevede ASHB, aile yapısının korunması ve güçlendirilmesi amacıyla dijitalleşmenin getirdiği zorluklar ve fırsatlar kapsamında çeşitli çalışmalar yürütmekte; dijital ebeveynlik farkındalığını artırmaya yönelik kampanyalar düzenlemekte ve ailelerin dijital dünyada karşılaşabileceği risklere karşı bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla eğitim projeleri geliştirmektedir. Özellikle dijital mahremiyet, siber zorbalıkla mücadele ve güvenli internet kullanımı

gibi konularda sunulan rehberlik hizmetleri, ailelerin dijital teknolojileri daha bilinçli ve sorumlu biçimde kullanmalarını desteklemeyi amaçlamaktadır (Şen Karadağ & Tuncay, 2022).

Benzer şekilde MEB de eğitim sisteminin dijitalleşmesiyle birlikte öğrencilerin ve ailelerin dijital dünyadaki güvenliğini ve refahını sağlamak üzere çeşitli önlemler geliştirmektedir. Okullarda dijital okuryazarlık dersleri ve seminerleri yoluyla öğrencilerin bilinçli internet kullanıcıları olmaları teşvik edilmekte; öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimlerde dijital teknolojilerin pedagojik kullanımı ve öğrencilerin çevrimiçi güvenliği konularına yer verilmektedir. Ayrıca 2006–2007 eğitim-öğretim yılından itibaren RTÜK işbirliğiyle müfredata dahil edilen medya okuryazarlığı dersi, yalnızca bilinçli medya kullanımı kazandırmayı değil; kişisel verilerin korunması, dijital içeriklerin eleştirel süzgeçten geçirilmesi ve çevrimiçi ortamlarda saygılı iletişim becerilerinin geliştirilmesini de hedeflemektedir. MEB'in bu süreci desteklemek amacıyla ailelere dönük rehberlik materyalleri ve bilgilendirme kaynakları sunması da dijital ebeveynlik becerilerinin güçlenmesine katkı sağlamaktadır (Yavuz & Arhan, 2016).

Türkiye'de dijital güvenliğin sağlanmasında düzenleyici ve koruyucu rol üstlenen kurumlardan biri olan BTK ise internetin güvenli kullanımını teşvik etmek ve dijital ortamda ortaya çıkabilecek zararlı içeriklere karşı toplumsal farkındalık oluşturmak amacıyla çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda çocukların ve gençlerin internetin risklerinden korunmasına yönelik projeler geliştirilmekte; güvenli internet hizmetleri, filtreleme yazılımları, kamu spotları ve bilinçlendirme kampanyaları aracılığıyla önleyici stratejiler uygulanmaktadır. BTK'nın farklı toplumsal kesimlere yönelik seminer ve eğitim programlarıyla dijital mahremiyet, siber güvenlik ve çevrimiçi etik alanında bilinç düzeyini artırmayı hedeflemesi, kurumun yalnızca teknik düzenlemelerle değil aynı zamanda toplumsal farkındalık temelli yaklaşımlarla da dijital güvenliğini desteklediğini göstermektedir (Tanışık & Bal, 2024).

Öte yandan uluslararası örneklerle karşılaştırıldığında, Türkiye'de dijital ebeveynlik ve dijital güvenlik alanında yürütülen çalışmaların daha kurumsal ve sürdürülebilir kamu politikalarıyla desteklenmesinin önemli bir ihtiyaç olduğu görülmektedir. Örneğin

Almanya’da ebeveynlerin çocuklarının sosyal medya kullanımını düzenlemelerine yardımcı olacak resmi rehberler yayınlanmakta; ABD’de devlet destekli dijital ebeveynlik platformları yaygın biçimde kullanılmakta; İngiltere’de ise okullarda zorunlu dijital güvenlik dersleri verilerek çocukların bilinçli dijital vatandaşlar olarak yetişmesi hedeflenmektedir. Türkiye’nin bu örneklerle benzer şekilde dijital ebeveynlik ve güvenlik alanlarında kapsamlı kamu politikaları geliştirmesi, aile yapısının korunmasına ve dijital risklerin yönetilmesine önemli katkılar sağlayacaktır (Başay, 2024).

3. YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİLERİNİN AİLE YAŞAMINA ETKİLERİ

Dijitalleşme, aile yaşamında iletişim, eğitim, bakım ve ebeveynlik pratiklerini dönüştürürken; yapay zekâ tabanlı teknolojiler bu dönüşümü hızlandırarak aile içindeki etkileşimleri daha kişiselleştirilmiş, izlenebilir ve otomatik hale getirmektedir. Yapılan araştırmalar, yapay zekânın kişiselleştirilmiş öğrenme süreçlerine katkı sağlayarak çocukların bilişsel gelişimini desteklediğini ve ebeveynlik pratiklerinde yeni olanaklar sunduğunu ortaya koymaktadır (Saçan vd., 2022). Çocuklar, yapay zekâ destekli eğitim materyalleri ve kişiselleştirilmiş öğrenme platformları aracılığıyla erken yaşlardan itibaren bu teknolojilerle etkileşime girmekte; böylece öğrenme süreçleri daha erken dönemde dijitalleşmiş bir yapıya dönüşmektedir (Arslan, 2020). Ancak yapay zekâ teknolojilerinin aile yapısı ve bireylerin psikososyal gelişimine etkileri yalnızca fırsatlar üzerinden değil, aynı zamanda olası riskler bağlamında da ele alınmalıdır.

Bu dönüşüm süreci, dijitalleşmenin ailelerin iletişim dinamikleri üzerinde yarattığı değişimle daha da görünür hale gelmektedir. Dijital teknolojilerin artan kullanımı, aile bireyleri arasında yeni iletişim olanakları sunarken, aynı zamanda mahremiyet, güvenlik ve sorumluluk gibi kritik konuları gündeme taşımaktadır (Saçan vd., 2022). Dijitalleşme, ebeveynler ile çocuklar arasındaki bağları yeniden şekillendirerek aile içi etkileşim biçimlerini dönüştürmektedir (Alfeir, 2024). Bu bağlamda dijital dünya, yalnızca iletişim biçimlerini değiştirmekle kalmamakta, aynı zamanda yeni nesil teknolojilerin aile içindeki rollerini daha belirgin hale getirmektedir. Özellikle son yıllarda yaygınlaşan yapay zekâ tabanlı teknolojiler, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişkileri, eğitim süreçlerini ve ev içindeki

gündelik etkileşim biçimlerini şekillendiren önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu teknolojiler bir yandan aile bireyleri arasındaki iletişimi kolaylaştırıp eğitim süreçlerini desteklerken, diğer yandan yüz yüze iletişimin niteliğini zayıflatabilmekte; mahremiyetin ihlali ve dijital bağımlılık risklerini artırabilmektedir. Bu nedenle yapay zekânın aile içinde nasıl kullanıldığı ve bu teknolojilerin olumlu-olumsuz etkilerinin neler olduğu konusu daha detaylı biçimde incelenmelidir (Filiz, 2025).

Aile yaşamındaki dönüşümün dikkat çeken alanlarından biri, yapay zekânın çocukların eğitim süreçlerine sağladığı katkıdır. Eğitimde yapay zekâ kullanımı, kişiselleştirilmiş öğrenme süreçlerini destekleyerek her çocuğun kendi öğrenme hızına göre ilerlemesine olanak tanımaktadır. Bu durum, çocukların bilişsel gelişimini destekleyen bir avantaj sağlarken, aynı zamanda ebeveynlerin çevrimiçi rehberlik rollerini güçlendirmekte; fakat beraberinde mahremiyet ve gözetim sorunlarını da getirmektedir (Qian & Hu, 2024). Yapay zekâ tabanlı eğitim sistemleri, öğrencilerin eksiklerini analiz ederek onlara özel içerikler sunmakta ve öğrenme verimliliğini artırmaktadır. Bununla birlikte interaktif robotlar ve dijital asistanlar da çocukların problem çözme ve analitik düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Türkiye’de MEB’in yapay zekâ destekli öğrenme sistemlerini bazı okullarda pilot projeler kapsamında başlattığı, dijital öğretmen asistanları aracılığıyla ders içeriklerini kişiselleştirmeye yönelik çalışmalar yürüttüğü görülmektedir. Çocukların dijital yeniliklerin içine doğarak büyüdüğü günümüzde, ebeveynlerin bu sürece uyum sağlaması ve çocuklarının dijital dünyada güvenle gelişim göstermelerine rehberlik etmeleri büyük önem taşımaktadır (Zeybekoğlu Akbaş & Dursun, 2020).

Yapay zekânın çocuklar üzerindeki etkileri ise yalnızca akademik başarı ile sınırlı değildir; bu teknolojiler çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde de belirleyici olabilmektedir. Yapay zekâ destekli araçlar çocukların sosyal etkileşimlerini çeşitlendirme potansiyeli taşıırken, bazı durumlarda olumsuz sonuçlara da yol açabilmektedir (Arslan, 2020). Nitekim bazı araştırmalar, çocukların yapay zekâ destekli sanal arkadaşlarla kurduğu etkileşimin sosyal becerileri geliştirebileceğine işaret ederken; diğer çalışmalar bu tür teknolojilerin çocuklarda yalnızlık ve bağımlılık

riskini artırabileceğini göstermektedir. Bu durum, yapay zekânın aile içinde hangi amaçla ve nasıl kullanıldığının belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Qian & Hu, 2024).

Öte yandan yapay zekâ teknolojileri, ebeveynlerin çocuklarının dijital güvenliğini sağlama çabalarında da önemli bir araç haline gelmiştir. Akıllı ebeveyn kontrol sistemleri, çocukların internet aktivitelerini izleyerek olası riskleri azaltabilmekte; yapay zekâ destekli uygulamalar uygunsuz içeriklere erişimi engelleyebilmekte ve siber zorbalık tespit sistemleri aracılığıyla aileleri uyaramaktadır. Ancak bu tür gözetim araçlarının çocukların mahremiyetine etkileri göz ardı edilmemeli ve güvenlik ile mahremiyet arasındaki dengenin etik çerçevede korunması gerektiği vurgulanmalıdır (Zeybekoğlu Akbaş & Dursun, 2020).

3.1. Yapay Zekânın Aile İçi İletişime Etkisi

Dijital teknolojiler aile içi iletişimde yeni olanaklar sunarken geleneksel yüz yüze iletişimin niteliğini de değiştirmektedir. Bu süreçte yapay zekâ, yalnızca iletişimi kolaylaştıran bir araç değil; aynı zamanda etkileşim sıklığını, dikkat sürelerini ve aile bireylerinin birbirine ayırdığı zamanı dolaylı olarak şekillendiren bir aracı yapı haline gelmektedir. Dijital platformlar aile bireylerinin uzaktan iletişim kurmasını sağlayarak sosyal bağları güçlendirmektedir. Bununla birlikte, dijital etkileşimlerin yüz yüze iletişimdeki duygusal bağları zayıflatabileceği belirtilmektedir. Ailelerin dijital ortamlarda etkileşim kurma biçimi bireylerin yaşına ve dijital okuryazarlık düzeyine göre farklılık göstermektedir. Gençler dijital platformları aktif kullanırken yaşlılar genellikle geleneksel iletişim biçimlerini tercih etmektedir. Bu da aile içinde dijital uyumsuzluğa yol açabilmektedir. Dijital dünya ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim tarzlarını da etkilemektedir. Araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarıyla sözel iletişim yerine dijital mesajlaşmayı tercih ettiklerini, bu durumun ebeveyn-çocuk bağına zayıflattığını ve teknolojik farklılıkların çocukların ebeveynlerine bakış açılarını dönüştürdüğünü göstermektedir. Nitekim yapılan çalışmalarda, teknolojinin aile bağlarını güçlendirme potansiyeline sahip olmakla birlikte, aşırı kullanımın yalnızlık, sosyal izolasyon ve duygusal uzaklaşma riskini artırabileceği vurgulanmaktadır (Ersözlü, 2023).

3.2. Yapay Zekâya Karşı Ebeveyn Sorumlulukları

Dijitalleşme ile ebeveynlerin çocuklarının dijital güvenliğini sağlama sorumluluğu artmıştır. Dolayısıyla ebeveyn sorumlulukları yalnızca 'çocuğun ne izlediğini denetlemek' ile sınırlı kalmamakta, aynı zamanda yapay zekâ destekli sistemlerin çocuk hakkında ürettiği veri akışını yönetmeyi de içeren çok boyutlu bir dijital rehberlik rolüne dönüşmektedir. Ebeveynlerin çoğu çocuklarının dijital platformlardaki güvenliğini sağlama konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Siber zorbalık ve dijital mahremiyet ihlallerine karşı ebeveynlerin çocuklarını bilinçlendirmesi önemlidir. Ebeveynlerin dijital platformları etkin kullanarak çocuklarıyla vakit geçirmesi teknolojiye olan güveni artırabilir. Dijital okuryazarlık eğitimleri ve bilinçlendirme kampanyaları, dijital dünya ile aile arasındaki dengenin korunmasına yardımcı olabilir (Ersözlü, 2023). Bu çerçevede yapay zekâ destekli ebeveyn kontrol sistemleri, içerik filtreleme ve risk tespiti gibi işlevler aracılığıyla çocukların çevrimiçi ortamda korunmasına katkı sağlayabilmektedir. Ancak bu tür sistemlerin aşırı gözetim biçimine dönüşmesi, çocukların mahremiyet algısını zedeleyebileceğinden güvenlik-mahremiyet dengesinin etik ilkeler doğrultusunda korunması gerekmektedir (Zeybekoğlu Akbaş & Dursun, 2020).

3.3. Uluslararası Örnekler

Uluslararası alanda dijital ebeveynlik politikaları, yalnızca sosyal medya kullanımını düzenleyen rehberler ve dijital güvenlik eğitimleriyle sınırlı kalmayıp; son yıllarda yapay zekâ tabanlı risk yönetimi, çocuk koruma mekanizmaları ve aile odaklı dijital destek sistemleri ile daha kapsamlı bir çerçeveye evrilmektedir. Bu kapsamda ülkeler, çocukların çevrimiçi güvenliğini artırmak, ailelerin dijital risklere karşı dayanıklılığını güçlendirmek ve eğitim/sağlık gibi alanlarda koruyucu hizmetleri yaygınlaştırmak amacıyla farklı kurumsal modeller geliştirmektedir.

Almanya'da ebeveynlere yönelik sosyal medya kullanımını düzenleyen rehberler geliştirilmekte; bu rehberler aracılığıyla ailelerin çocuklarının çevrimiçi davranışlarını daha bilinçli yönlendirmesi amaçlanmaktadır. ABD'de ise ebeveynlerin dijital dünyadaki rollerini destekleyen kapsamlı dijital ebeveynlik platformları öne çıkmaktadır. Bu platformlar, ebeveynlere çocuklarının çevrimiçi

güvenliği konusunda pratik araçlar ve eğitim materyalleri sunarak dijital mahremiyetin korunmasına katkı sağlamaktadır. Buna paralel biçimde, çocukların çevrimiçi risklerinin daha sistematik biçimde anlaşılmasına yönelik olarak içerik (content), temas (contact), davranış (conduct) ve sözleşme/ticari risk (contract) boyutlarını içeren “4Cs” yaklaşımının politika analizlerinde öne çıktığı görülmektedir (Jang & Ko, 2023).

İngiltere’de okullarda zorunlu hale getirilen dijital güvenlik dersleri ise çocukların erken yaşlardan itibaren çevrimiçi riskler ve güvenli davranışlar konusunda farkındalık kazanmalarını sağlamaktadır. Böylece dijital güvenlik, yalnızca aile içinde değil, eğitim sistemi aracılığıyla toplumsal düzeyde de kurumsallaştırılmaktadır (Alfeir, 2024). Bu kurumsallaşma eğilimi, yapay zekâ teknolojilerinin eğitimle ilişkili kullanım biçimleri açısından da önemlidir. İlköğretim düzeyinde çevrimiçi öğrenmede yapay zekanın, veri temelli ölçme ve değerlendirme yoluyla kişiselleştirilmiş öğrenmeyi destekleyebileceği; çevrimiçi öğrenme ortamlarında öğrencilerin öğrenme stillerini tahmin etmeye dönük sistemlerin tartışıldığı belirtilmektedir (Pardamean vd., 2022). Bu durum, çocukların eğitim süreçlerinin dijitalleşmesiyle birlikte ebeveynlerin yalnızca “denetleyici” değil, aynı zamanda öğrenme süreçlerinde kolaylaştırıcı bir role itilmesini de beraberinde getirmektedir.

Dijital risklerin çocuk güvenliği ekseninde daha keskin biçimde görünür olduğu örneklerden biri Pakistan’dır. Pakistan bağlamında çocuklara karşı siber suçların artışına karşı yapay zekâ destekli siber güvenlik sistemlerinin bu suçları azaltmada işlev görebileceği; çocukların çevrimiçi ortamlarda karşılaşabileceği tehditlere karşı teknik kapasite geliştirme ihtiyacı vurgulanmaktadır (Pasha vd., 2022). Bu örnek, yapay zekânın aileyi koruma bağlamında yalnızca “rehber” bir araç değil; aynı zamanda istismar ve suç risklerini azaltmaya dönük koruyucu bir teknoloji olarak ele alınabileceğini göstermektedir.

Uluslararası örnekler yalnızca güvenlik boyutuyla sınırlı değildir; yapay zekâ ve dijitalleşme, aile ve çocuk sağlığı alanında da yeni uygulama biçimleri üretmektedir. Peru’da çocuk sağlığı ve gelişimini iyileştirmeye dönük dijital destek sistemlerinin randomize kontrollü bir çalışma protokolü çerçevesinde tasarlandığı; ailelerin yüksek oranda akıllı telefona sahip olduğu

ve internet erişiminin yaygın olduğu rapor edilmiştir (Hartinger vd., 2023). Bu tür örnekler, dijital araçlar üzerinden çocuk sağlığını destekleyen modellerin aile yaşamına doğrudan temas eden bir alana dönüştüğünü göstermektedir.

İskandinav ülkelerinde, özellikle Norveç ve İsveç’te, ebeveynler ile çocuklar arasında medya kullanımına dair sözleşmeler yapılması teşvik edilmekte ve bu sözleşmeler aile içi sorumlulukların dijital alana uyarlanmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, bu ülkelerde ulusal stratejiler geliştirilerek çocukların ekran sürelerinin düzenlenmesi, sosyal medya kullanımının sınırlandırılması ve aile içi dijital uyumun artırılması hedeflenmektedir. Bu örnekler, dijital ebeveynlik politikalarının küresel ölçekte farklı toplumsal, kültürel ve kurumsal ihtiyaçlara göre çeşitlendiğini ve ülkelerin kendi önceliklerine uygun özgün modeller geliştirdiklerini göstermektedir (Alfeir, 2024).

Uluslararası örnekler, yapay zekânın aile yaşamına etkisinin iki yönlü ilerlediğini göstermektedir: Bir yandan eğitim, sağlık ve dijital hizmetler alanında koruyucu ve destekleyici kapasite üretirken (Hartinger vd., 2023), diğer yandan çocuk güvenliği ve çevrimiçi riskler bağlamında yönetim ve koruma mekanizmalarını zorunlu kılan yeni tehdit alanları doğurmaktadır (Pasha vd., 2022). Bu nedenle dijital ebeveynlik, giderek artan biçimde “sosyal medya rehberi” düzeyinden çıkarak yapay zekâ destekli risk yönetimi ve aile/çocuk koruma ekosistemi perspektifine doğru genişlemektedir.

3.4.Yapay Zekânın Aile İçindeki Geleceği

Yapay zekâ teknolojileri aile içindeki rolleri giderek daha fazla belirginleştirmektedir. Bu bağlamda yapay zekânın aile içinde nasıl kullanıldığı ve olumlu-olumsuz etkilerinin neler olduğu detaylı şekilde incelenmelidir. Günümüzde yapay zekâ yalnızca eğitim süreçlerinde değil, ev içi teknolojilerde, yaşlı bakımında ve sağlık hizmetlerinde de önemli bir rol üstlenmektedir. Yapay zekâ tabanlı sağlık sistemleri aile bireylerinin sağlık durumlarını takip etmeyi kolaylaştırırken, sanal terapistler ve sohbet robotları gibi uygulamalar stres yönetimine ve psikolojik destek süreçlerine katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, yapay zekânın aile yaşamına entegrasyonu bir dizi yeni tartışmayı da gündeme getirmektedir. Özellikle

ebeveynlerin çocuklarının dijital faaliyetlerini takip etmesinde kullanılan yapay zekâ destekli gözetim sistemleri, güvenlik ile mahremiyet arasındaki dengeyi hassaslaştırmaktadır. Ayrıca genç kuşakların yapay zekâ tabanlı araçları daha doğal ve yoğun kullanmaları, kuşaklararası iletişimde farklılıklar yaratmakta ve aile içinde yeni uyum sorunlarına yol açabilmektedir.

Araştırmalar, yapay zekânın bir yandan aile dayanışmasını artıran yeni imkânlar sunduğunu, diğer yandan bağımlılık, aşırı gözetim ve etik sorunlar nedeniyle aile bağlarını zayıflatabileceğini göstermektedir. Bu nedenle yapay zekânın bilinçli ve etik kullanımı, aile yapısının korunması ve bireylerin refahının desteklenmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (Qian & Hu, 2024). Dijitalleşmenin ilk aşaması araçların aile hayatına girmesiyle şekillenmişken, günümüzde yapay zekâ teknolojileri bu araçları “öğrenen, öneren ve karar süreçlerine dahil olan” sistemlere dönüştürmektedir. Bu nedenle aile yaşamında yapay zekânın yaygınlaşması, yalnızca teknolojik bir dönüşüm değil; aynı zamanda mahremiyet, etik ve dijital refah politikalarıyla birlikte ele alınması gereken çok boyutlu bir toplumsal değişim alanıdır.

4. AVUSTRALYA’NIN DİJİTAL GÜVENLİK POLİTİKALARI

Dijital dönüşüm bireylerin ve ailelerin internetle etkileşim biçimini yeniden şekillendirmekte ve mahremiyetin korunmasını zorunlu kılmaktadır. Avustralya özellikle çocukların çevrimiçi güvenliğini sağlamak adına kapsamlı düzenlemeler yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye’nin dijital mahremiyet konusunda farkındalık oluşturması ve daha etkin politikalar geliştirmesi için Avustralya’daki uygulamalardan çıkarılabilecek dersler önem arz etmektedir.

4.1. Avustralya’nın Dijital Güvenlik Düzenlemeleri

Avustralya, dijital mahremiyet ve çocukların çevrimiçi güvenliği konusunda dünya çapında en kapsamlı düzenlemelere sahip ülkelerden biridir. Online Safety Amendment (Social Media Minimum Age) Act 2024, 16 yaş altındaki bireylerin sosyal medya platformlarına erişimini yasaklayarak çocukları siber zorbalık, uygunsuz içerik, veri ihlalleri ve dijital bağımlılıktan korumayı hedeflemektedir (Avustralya Hükümeti,

2024). Bu yasa kapsamında, Facebook, Instagram, TikTok ve Snapchat gibi büyük sosyal medya platformlarının zorunlu yaş doğrulama sistemlerini uygulaması ve bu doğrulamayı yapmayan platformlara 49,5 milyon Avustralya dolarına kadar para cezası verilmesi öngörülmektedir (Alfeir, 2024). Bu yasa yalnızca teknik bir düzenleme değil aynı zamanda ailelerin ve çocukların dijital farkındalığını artıran bir adım olarak görülmektedir. Avustralya yönetimi sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyadaki aktivitelerini kontrol etmekte zorlandığını kabul etmekte ve bu yasayla ebeveynlere daha fazla kontrol yetkisi tanımaktadır. Sosyal medya platformlarını doğrudan sorumlu hale getirerek çocukları çevrimiçi tehlikelere karşı yalnızca ailelerin koruma yükümlülüğünde bırakmamaktadır (Avustralya Hükümeti, 2024).

4.2. Online Safety Act 2021

Online Safety Act 2021 Avustralya’nın çevrimiçi zararlı içeriklerle mücadele etmek için oluşturduğu en önemli yasal düzenlemelerden biridir. Bu yasa dijital platformların belirli bir süre içinde zararlı içerikleri kaldırmasını zorunlu kılmakta ve yükümlülükleri uymayan platformlara 555 bin Avustralya dolarına kadar para cezası uygulanmasını öngörmektedir (ABC News, 2021). Yasa çocuk istismarı materyalleri, taciz edici içerikler ve dezenformasyonun yayılmasını engelleme hedefiyle oluşturulmuştur ve Avustralya’yı dijital güvenlik alanında lider ülkelerden biri haline getirmiştir (Avustralya Hükümeti, 2021).

Avustralya’nın dijital güvenlik politikaları sadece yasal düzenlemeler açısından değil, aynı zamanda ailelerin farkındalık düzeyini artırma noktasında da etkili bir model olarak değerlendirilmektedir. Yapılan araştırmalar, Online Safety Act kapsamında alınan önlemlerin çocukların dijital mahremiyetini güçlendirdiğini ve ailelerin bilinçlenmesini sağladığını ortaya koymaktadır. Dragiewicz, Woodlock, Salter ve Harris’in (2022) çalışması ise bu bağlamı daha da derinleştirerek, çocukların teknoloji aracılığıyla yürütülen baskıcı kontrolün hem doğrudan hem de dolaylı mağdurları olduklarını göstermektedir. Araştırmada anneler, babaların çocuklardan şifre talep ederek onları baskı altına aldıklarını, çocukların cihazlarını gözetim amacıyla kullandıklarını ve video görüşmeleri aracılığıyla aile mahremiyetinin ihlal edildiğini aktarmaktadır. Bu bulgular,

Avustralya'nın dijital güvenlik yaklaşımının yalnızca teknik düzenlemeler ve yaş sınırlamalarıyla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda aile içi şiddet ve mahremiyet ihlalleri gibi toplumsal sorunları da kapsadığını göstermektedir. Çalışmada öne çıkan "absent presence" (yokluğun varlığı) kavramı, ayrılıktan sonra dahi babaların dijital araçlar üzerinden çocuklar üzerinde kontrol kurabildiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Avustralya örneği, dijital güvenlik politikalarının çocukların çevrimiçi güvenliğini artırırken ailelerin bilinçlenmesine katkı sunan ve aile içi güç ilişkilerini de dikkate alan bütüncül bir model sunduğunu göstermektedir.

4.3. Eğitim ve Farkındalık Programları

Avustralya'da dijital mahremiyet politikalarının uygulanması yalnızca yasal düzenlemelerle sınırlı kalmamaktadır. Bağımsız bir düzenleyici otorite olan eSafety Commissioner, bireylerden gelen şikayetleri değerlendirerek platformları denetlemekte ve dijital medya okuryazarlığını artırmaya yönelik eğitimler sunmaktadır (eSafety Commissioner, 2024). 2023 yılı verilerine göre, eSafety Commissioner'ın müdahalesiyle siber zorbalık vakalarında % 37 oranında azalma kaydedilmiştir (Avustralya İstatistik Bürosu, 2023).

Hükümetin Digital Duty of Care Bill 2024 kapsamında platformların kullanıcılarının çevrimiçi güvenliğini sağlaması için ek yükümlülükler getirilmiştir. Bu yasa, çevrimiçi hizmet sağlayıcılarının çocukların maruz kalabileceği tehlikeleri değerlendirmesini ve riskleri en aza indirmek için gerekli önlemleri almasını zorunlu hale getirmektedir (ABC News, 2024). Avustralya dijital okuryazarlık konusunda geniş çaplı eğitim programları uygulamaktadır. Dijital Okuryazarlık İnisiyatifi, çocuklara ve ebeveynlere yönelik interaktif eğitimler sunmaktadır. Siber zorbalıkla mücadele, mahremiyet yönetimi ve yapay zekâ farkındalığı gibi başlıkları içeren bu program, öğrencilerin % 82'sinin çevrimiçi riskleri tanımlama becerisi kazanmasını sağlamıştır (Avustralya İstatistik Bürosu, 2023).

4.4. Türkiye'nin Durumu ve Öneriler

Türkiye'de dijital mahremiyet ve çevrimiçi güvenlik politikaları, başta KVKK olmak üzere çeşitli bakanlıkların ve kurumların yürüttüğü projeler kapsamında ele alınmaktadır. Ancak Avustralya örneğinde olduğu gibi bağımsız ve

yetkin bir düzenleyici otoritenin bulunmaması, ayrıca zorunlu yaş doğrulama sistemlerinin tam anlamıyla uygulanmaması önemli eksiklikler arasında değerlendirilmektedir. Buna rağmen, ASHB, TBMM Dijital Mecralar Komisyonu, MEB, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (UAB) ve TÜBİTAK tarafından yürütülen çeşitli projeler, çocukların ve ailelerin dijital mahremiyetinin korunmasına yönelik önemli katkılar sunmaktadır. Bu çalışmalar özellikle ebeveynlerin farkındalığının artırılması, çocukların çevrimiçi risklere karşı bilinçlendirilmesi ve eğitim sisteminde dijital güvenlik odaklı içeriklerin güçlendirilmesi gibi başlıklarda öne çıkmaktadır. Nitekim Afyonkarahisar örneğinde uygulanan Dijital Mahremiyet Eğitimi Projesi, öğrencilere, velilere ve öğretmenlere yönelik seminerler düzenleyerek çocukların ihmal ve istismara karşı korunması, siber zorbalıkla mücadele ve aile içi mahremiyet bilincinin güçlendirilmesi gibi alanlarda somut adımlar atıldığını göstermektedir (Güran Yiğitbaşı & Çelik, 2023).

ASHB, çocukların dijital dünyadaki risklerden korunması ve dijital mahremiyetlerinin sağlanması amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda bilinçli internet kullanımı eğitimleri düzenlemekte, çocukların karşılaşılabileceği tehlikelere karşı bilgilendirici materyaller hazırlamakta ve "Çocuk İçin Dost Uygulamalar (DUY)" projesi gibi güvenli bir dijital ortam oluşturmayı hedeflemektedir. Buna paralel olarak Milli Eğitim Bakanlığı, 2006 yılından itibaren RTÜK işbirliğiyle okullarda medya okuryazarlığı dersini uygulamaya koymuş, öğrencilerin bilinçli medya tüketicisi olmalarını desteklemiştir. Bu ders günümüzde de ortaokul düzeyinde seçmeli ders olarak okutulmakta ve ayrıca dijital okuryazarlık eğitimleri aracılığıyla öğrencilerin bilinçli ve güvenli internet kullanımı konusunda bilgilendirilmesi hedeflenmektedir. Böylelikle çocukların dijital güvenlik ve mahremiyet bilincinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Yavuz & Arhan, 2016).

TBMM Dijital Mecralar Komisyonu dijital platformlarda çocukların haklarının korunması, kişisel verilerinin güvenliği ve mahremiyetlerinin sağlanması konularında çalışmalar yapmaktadır. Bu alandaki yasal düzenlemelerin geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çabalar, ASHB'nin yürüttüğü Aile Eğitim Programı (AEP) ile desteklenmektedir. Nitekim yapılan araştırmalar, AEP'e katılan ebeveynlerin

çocuklarına mahremiyet eğitimi verme oranının % 88,3'e ulaştığını, kontrol grubunda ise bu oranın % 66'da kaldığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, AEP'e katılan ebeveynlerin % 90,9'u çocuklarına sorumluluk bilinci kazandırdığını ifade etmiş, ayrıca çatışma çözme yöntemlerinde büyük oranda yapıcı iletişimi tercih ettikleri görülmüştür. Bu bulgular, dijital mahremiyetin korunması ve çocukların bilinçlendirilmesinde aile eğitim programlarının ne denli kritik bir rol oynadığını göstermektedir (Şen Karadağ & Tuncay, 2022).

UAB, internet servis sağlayıcıları ve sosyal medya platformları ile işbirliği yaparak çocukların zararlı içeriklere erişiminin engellenmesi ve yaş sınırlaması gibi düzenlemelerin hayata geçirilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda çocukların dijital dünyadaki risklerden korunmasına yönelik kamu spotları hazırlanmakta ve farkındalık kampanyaları düzenlenmektedir. TÜBİTAK da çeşitli projeler ve araştırmalar aracılığıyla çocukların dijital ortamda güvenliğini ve mahremiyetini destekleyici çalışmalar yapmakta, bu alandaki bilimsel bilgi birikimine katkıda bulunmaktadır. Bu kurumların iş birliği ve koordinasyonu sayesinde çocuklar ve aileleri için daha güvenli bir dijital ortam oluşturulması hedeflenmektedir (Tanışık & Bal, 2024).

Türkiye'de dijital güvenliğin sağlanmasına yönelik en temel yasal düzenleme, Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK) olup bu yasa kişisel verilerin korunmasını hedefleyen hükümler içermektedir (KVKK, 2024). Çocuklara yönelik özel bir dijital mahremiyet düzenlemesinin bulunmaması ve yaş doğrulama sistemlerinin yasal olarak zorunlu olmaması TBMM Dijital Mecralar Komisyonu raporlarında ele alınan konular arasında yer almaktadır (TBMM, 2024).

Son yıllarda ASHB, çocukların çevrimiçi güvenliğini sağlamak ve aileleri bilinçlendirmek amacıyla Aile Eğitim Programı (AEP) gibi projeler yürütmektedir. AEP kapsamında medya okuryazarlığı, internet güvenliği, siber zorbalık ve etik dijital kullanım gibi konularda rehberler sunulmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2024). Bu programlar ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte bilinçli dijital medya kullanımını teşvik etmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Tablo 1. Avustralya ve Türkiye'nin Dijital Güvenlik Politikaları Karşılaştırması

Kriter	Avustralya	Türkiye
Yaş Doğrulama	16 yaş altına sosyal medya erişimi yasak, biyometrik doğrulama zorunlu	13 yaş sınırı var ancak etkin denetim eksik, geliştirilme sürecinde
Bağımsız Düzenleyici Kurum	eSafety Commissioner (Bağımsız denetim yetkisi, yaptırımlar uygulama yetkisi var)	KVKK ve Bakanlıklar tarafından yürütülüyor
Sosyal Medya Platformlarına Yaptırımlar	50 milyon AUD'ye kadar para cezası	Sosyal medya şirketlerine yönelik net cezai yaptırımlar belirlenmemiş
Ebeveyn ve Çocuk Eğitim	Australian Parents Council ve ACSC tarafından yürütülen geniş çaplı eğitim programları	Aile Eğitim Programı (AEP), yaygınlaştırılması hedeflenmektedir
Devlet Destekli Dijital Güvenlik Programları	eSafety Commissioner (Bağımsız denetim yetkisi, yaptırımlar uygulama yetkisi var)	KVKK ve Bakanlıklar tarafından yürütülüyor

Türkiye'de dijital güvenlik ve mahremiyet konusunda önemli adımlar atılmış olmakla birlikte Avustralya'daki gibi katı yasal düzenlemeler, bağımsız denetim mekanizmaları ve ebeveyn odaklı bilinçlendirme programları henüz tam olarak hayata geçirilmemiştir. Türkiye Avustralya modelinden esinlenerek eSafety Commissioner benzeri bir düzenleyici kurum oluşturabilir ve sosyal medya şirketleri ile dijital hizmet sağlayıcılarına yönelik denetim mekanizmalarını güçlendirebilir.

Avustralya'daki biyometrik doğrulama sistemleri gibi Türkiye'de de çocukların çevrimiçi mahremiyetini koruyacak güvenilir sistemler geliştirilebilir. MEB, ASHB ve Yeşilay gibi mevcut programlar genişletilebilir ve ebeveynlere yönelik pratik dijital güvenlik rehberleri hazırlanabilir. Avustralya'daki gibi sosyal medya platformlarına yönelik yüksek para cezaları ve düzenleyici politikalar uygulanabilir. KVKK kapsamında çocukların çevrimiçi mahremiyetini koruyacak spesifik bir yasal çerçeve oluşturulabilir.

Avustralya örneği Türkiye için dijital mahremiyet ve çocuk güvenliği konularında değerli dersler sunmaktadır. Ancak, her ülkenin sosyal ve kültürel

dinamikleri farklı olduğundan Türkiye'nin kendi özgün stratejilerini geliştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda dijital güvenlik politikalarının Türkiye'de nasıl şekillendirilebileceği ve bu alanda atılabilecek somut adımlar, çalışmanın sonuç bölümünde ele alınmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dijitalleşme aile yapısının temel unsurlarını dönüştüren en büyük toplumsal değişimlerden biri olmuş ve aile içi iletişim, mahremiyet, ebeveynlik anlayışı ile aile bireylerinin rollerini yeniden tanımlamıştır. Dijital medyanın aile bağlarını hem güçlendirme hem de zayıflatma potansiyeline sahip olduğu bu çalışma kapsamında, bilinçli kullanımın aile içi iletişimi kolaylaştırabileceği ebeveynlerin çocuklarının dijital güvenliğini sağlayabileceği ve aile bireyleri arasında daha sağlıklı bir etkileşim ortamı yaratabileceği sonucuna varılmıştır. Kontrolsüz ve bilinçsiz kullanım, dijital bağımlılık, mahremiyet ihlalleri ve aile içi iletişimin zayıflaması gibi ciddi sorunlara yol açabilmektedir.

Dijital çağda aileyi koruma ve güçlendirme stratejileri arasında en kritik olanı, dijital medya okuryazarlığının yaygınlaştırılmasıdır. Aile bireylerinin dijital platformları bilinçli ve güvenli bir şekilde kullanmasını teşvik edecek eğitim programları hem çocukların hem de ebeveynlerin dijital tehditlere karşı daha donanımlı olmalarını sağlayacaktır. Özellikle sosyal medya platformlarında yapılan paylaşımlar konusunda ebeveynlerin bilinçlenmesi çocukların mahremiyetinin korunmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Aile içi iletişimin yalnızca dijital araçlar üzerinden sürdürülmesi yerine yüz yüze etkileşimin teşvik edilmesi gerekmektedir. Dijital medya araçlarının bilinçli kullanımı aile bireylerinin sosyal medya ve sanal dünyaya bağımlı hale gelmelerinin önüne geçebilir. Aileler dijital cihaz kullanımına dair ortak kurallar belirleyerek ve dijital detoks uygulamaları yaparak bu süreci daha sağlıklı bir hale getirebilirler.

Türkiye'de aile yapısını dijital dönüşüm karşısında güçlendirmeye yönelik artan farkındalık, önemli bir fırsat sunmaktadır. Türkiye'nin dijital çağda aile yapısını korumaya yönelik politikaları, uluslararası örneklerle kıyaslandığında belirli farklılıklar ve benzerlikler içermektedir. AB, Genel Veri Koruma Tüzüğü ile bireysel mahremiyeti ve çocukların dijital

güvenliğini sıkı bir şekilde koruma altına alırken ABD'de çocukların çevrimiçi mahremiyetini korumak amacıyla spesifik yasalar uygulanmaktadır. Türkiye'de Kişisel Verileri Koruma Kanunu dijital mahremiyetin korunmasına yönelik önemli adımlardan biri olsa da dijital ebeveynlik ve çocuk güvenliği konusunda daha özel düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışma Avustralya'nın dijital mahremiyet ve aile politikaları konusunda geliştirdiği düzenlemelerin Türkiye içinde örnek uygulanabilecek uygulamalar olması açısından önemlidir. Avustralya bağımsız bir dijital denetim mekanizması oluşturarak sosyal medya platformlarına yönelik ciddi yaptırımlar uygulamakta ve ebeveynlerin dijital okuryazarlığını artırmaya yönelik geniş çaplı eğitim programları düzenlemektedir.

Bu çalışmanın bulguları aileler, eğitimciler, devlet politikaları ve teknoloji şirketleri için önemli çıktılar sunmaktadır. Dijitalleşmenin aile değerleri üzerindeki etkisini anlamak ve bu etkileri olumlu yönde dönüştürmek için disiplinler arası çalışmalar ve uygulamalı projeler geliştirilmelidir. Türkiye dijital dönüşüm sürecinde aile yapısını korumak ve güçlendirmek için daha etkin politikalar geliştirerek toplumsal bütünlüğün ve kuşaklar arası bağların güçlendirilmesine katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak dijitalleşme sürecinde aile yapısının korunması ve güçlendirilmesi için bireysel, kurumsal ve toplumsal düzeyde bilinçli hareket edilmesi gerekmektedir. Aile bireylerinin dijital okuryazarlık düzeylerini artırmaları, teknoloji şirketlerinin daha güvenli platformlar geliştirmesi ve devletin düzenleyici politikalar üretmesi, dijital çağda ailenin sürdürülebilirliğini ve güvenliğini garanti altına almak için kritik öneme sahiptir. Bunun yanı sıra akademik araştırmalar ve toplum temelli projeler ile dijital dünyada sağlıklı aile ilişkilerinin korunmasına yönelik daha fazla farkındalık yaratılmalı, dijitalleşme süreçleri aile bütünlüğüne zarar vermeyecek şekilde yönetilmelidir.

Türkiye aileye yönelik çalışmaları kapsamında, Avustralya modelinden esinlenerek şu adımları atabilir:

- Bağımsız Bir Dijital Denetim Kurumu Kurulması: Türkiye'de Avustralya'daki eSafety Commissioner benzeri bağımsız bir düzenleyici kurum oluşturularak, sosyal medya şirketleri ve

dijital hizmet sağlayıcılarına yönelik denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir. Bu tür bir yapı, bireylerin dijital haklarını daha iyi koruyacak ve sosyal medya platformlarının kullanıcı güvenliği açısından daha sorumlu hale gelmesini sağlayacaktır.

- **Zorunlu Yaş Doğrulama Sistemlerinin Geliştirilmesi:** Avustralya'daki gibi biyometrik doğrulama, kimlik belgesi ile yaş tespiti ve ebeveyn onayı gibi sistemler Türkiye'de de geliştirilerek çocukların çevrimiçi mahremiyetini koruyacak güvenilir yöntemler uygulanmalıdır. Çocukların sosyal medya platformlarına erişimini düzenleyerek siber zorbalık ve dijital bağımlılık gibi riskler azaltılabilir.
- **Ebeveyn Eğitimi ve Dijital Okuryazarlık Programlarının Yaygınlaştırılması:** Avustralya'da ebeveynlere yönelik dijital güvenlik eğitimleri ulusal çapta uygulanmakta ve ebeveynlere dijital ebeveynlik konusunda rehberler sunulmaktadır. Türkiye'de de Aile Eğitim Programı (AEP) ve benzeri projeler genişletilerek ebeveynlerin çocuklarının dijital dünyada güvenliğini sağlamaları için bilinçlendirme çalışmaları artırılmalıdır.
- **Sosyal Medya Platformlarına Yaptırımların Artırılması:** Avustralya'da sosyal medya şirketlerine çocuk güvenliğini sağlamadıkları takdirde yüksek para cezaları uygulanmaktadır. Türkiye'de de sosyal medya platformlarına yönelik daha sıkı düzenlemeler getirilerek, çocukların çevrimiçi verilerinin korunması sağlanmalıdır. Büyük teknoloji şirketleri çocukların çevrimiçi güvenliğini sağlamakla yükümlü hale getirilmelidir.
- **Çocukların Dijital Mahremiyetine Özel Yasal Düzenlemeler Getirilmesi:** Türkiye'de Kişisel Verileri Koruma Kanunu kapsamında çocukların çevrimiçi mahremiyetini koruyacak spesifik bir yasal çerçeve oluşturulmalı, ebeveynlerin ve eğitimcilerin bu konuda bilinçlenmesi için rehber dokümanlar hazırlanmalıdır.
- **Dijital Okuryazarlık Eğitimlerinin Müfredata Eklenmesi:** Avustralya'daki gibi, Türkiye'de de okullarda dijital güvenlik ve bilinçli internet kullanımı ile ilgili zorunlu dersler konulmalıdır. Çocukların dijital tehlikeleri tanımlarını sağlamak ve bilinçli bireyler olarak yetişmelerini sağlamak için bu eğitimler büyük önem taşımaktadır.

hale getirerek bir dijital güvenlik stratejisi oluşturması gerekmektedir. Dijital ebeveynlik ve çocukların güvenliği konusu, yalnızca ebeveynlerin sorumluluğunda olmamalıdır. Devletin ve eğitim kurumlarının da etkin politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

Dijital medyanın aile yapısına olumlu katkılarını artırmak için sosyal medya ve dijital platformlar aile dostu içerikleri teşvik etmeli zararlı içeriklerin yayılmasını önleyecek algoritmalar geliştirilmelidir. Yapay zekâ destekli filtreleme sistemleri çocukların zararlı içeriklere maruz kalmasını en aza indirebilir.

Türkiye'nin dijital çağda aile yapısını koruyabilmesi için, Avustralya'nın geliştirdiği mekanizmaları kendi kültürel ve sosyo-ekonomik dinamikleriyle uyumlu

KAYNAKÇA

- ABC News. (2024). How Australia's digital duty of care law will shape online safety. Avustralya Parlamentosu. https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Bills_Legislation/bd/bd2425/25bd39#:~:text=On%2014%20November%202024%2C%20the,promoted%20by%20the%20eSafety%20Commissioner. Erişim Tarihi: 13 Ocak 2025
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). Aile Eğitim Programı (AEP) Rehberi ve Dijital Güvenlik Modülü. Erişim adresi: <https://aep.aile.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 4 Mayıs 2025
- Akkol, R. (2019). Kamusal alan kavramı çerçevesinde Türkiye'de 68 ve 80'lerdeki öğrenci hareketleri üzerine yeniden düşünmek. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. <https://doi.org/10.26466/opus.604812>
- Akman, A., Çakır, B., & Kocabaş, C. (2021). Çocukların sosyal medyadaki dijital ayak izleri: Mahremiyet ihlalinde hassas noktalar. *Turkish Journal of Pediatric Disease*, 15(6), 553–555. <https://doi.org/10.12956/tchd.949279>
- Alfeir, N. M. (2024). *Dimensions of artificial intelligence on family communication*. *Frontiers in Artificial Intelligence*. <https://doi.org/10.3389/frai.2024.1398960>
- Arslan, K. (2017). Eğitimde yapay zekâ ve uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 71-88.
- Avıl, S. (2021). Kamusal alanı dijitalleşme çerçevesinde yeniden okumak. *Liberal Düşünce Dergisi*, 26(103), 81-100. <https://doi.org/10.36484/liberal.954382>
- Avrupa Konseyi. (2019). MEB-Dijital vatandaşlık eğitimi el kitabı. Avrupa Konseyi Yayını. Strasbourg Cedex.
- Avustralya Ebeveyn Konseyi. (2024). Digital parenting guide: How to protect children in an online world. <https://austparents.edu.au/information-and-advice/digital-parenting>. Erişim Tarihi: 19 Ocak 2024
- Avustralya Hükümeti. (2021). Online Safety Act 2021 (No. 76, 2021). Avustralya Mevzuatı. Erişim adresi: <https://www.legislation.gov.au/C2021A00076/latest>
- Avustralya Hükümeti. (2024). Online Safety Amendment (Social Media Minimum Age) Act 2024. Avustralya Parlamentosu. Erişim adresi: https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Bills_Legislation/Bills_Search_Results/Result?bId=r7284
- Avustralya İstatistik Bürosu. (2023). Online safety in Australia: Report on eSafety Commissioner operations. Avustralya İstatistik Bürosu. Erişim adresi: <https://www.abs.gov.au/statistics/measuring-what-matters/measuring-what-matters-themes-and-indicators/secure/online-safety>
- Avustralya Siber Güvenlik Merkezi. (2024). Protecting your family: A guide to online safety for parents and children. Erişim adresi: <https://www.cyber.gov.au/protect-yourself/resources-protect-yourself/protecting-your-family>
- Badur, E. (2024). Sosyal medyada çocuğa dair ebeveyn paylaşımları (Sharenting) ve çocuğun özel hayatı. Dijital çağda mahremiyet: Çocukların kişisel verilerinin korunması, Nisan-Temmuz 2024 Bülteni, Sayı 5. Kişisel Verileri Koruma Kurumu (KVKK).
- Banna, M., Ghielmini, S., Kaufmann, C., Post, C., Büchler, T., Wehrli, M., ... & Amacker, M. (2022). Human rights in the digital era: The right to privacy at stake. *JAAS*. <https://doi.org/10.7176/jaas/80-08>
- Barkuş, F., & Koç, M. (2019). Dijital mahremiyet kavramı ve ilgili çalışmalar üzerine bir derleme. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)*, 3(1), 35-44.
- Başay, E. (2024, Aralık 23). Almanya, çocukların korunması konusunda sosyal medya şirketlerine sorumluluk yüklüyor. *Anadolu Ajansı*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dosya-haber/almanya-cocuklarin-korunmasi-konusunda-sosyal-medya-sirketlerine-sorumluluk-yukluyor/3431992>
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK). (2019). Güvenli İnternet Hizmeti. Erişim adresi: <https://internet.btk.gov.tr/guvenli-internet-hizmeti>
- Budak, K., & Erdoğan, N. (2023). Erken çocuklukta dijital oyun bağımlılık eğilimi: Çocuk ve ebeveyn özelliklerinin etkileri. Mehmet Akif Ersoy Üni-

- versitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (66), 1–25. <https://doi.org/10.21764/mauefd.1081497>
- Castells, M. (2004). *The network society: A cross-cultural perspective*. Edward Elgar Publishing.
- CBS News. (2024). Colorado is first in nation to pass legislation tackling threat of AI bias in pivotal decisions. Erişim adresi: <https://www.cbsnews.com/news/ai-colorado-law-algorithms-bias-antidiscrimination/>
- Çalapkulu, Ç., & Alp, F. (2020). Dijital ebeveynler ile çocukların sosyal medya kullanımı üzerindeki mahremiyet ilişkisi. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 132-144.
- Çeçen, A. F., Çokluk, N., Bostancı, M., & Atmaca, S. (2023). Aile kurumuna dijital bir yaklaşım: Dijital aile sözleşmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 22(1), 66-84. <https://doi.org/10.21547/jss.1206730>
- Diggelmann, O., & Cleis, M. (2014). How the right to privacy became a human right. *Human Rights Law Review*, 14(3), 441-458. <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngu014>
- Dönmez, O., & Akbulut, Y. (2016). Siber zorbalık çalışmalarında sosyal beğenirlik etmeni. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 6(2), 1-18. <https://doi.org/10.17943/etku.19033>
- Dragiewicz, M., Woodlock, D., Salter, M., & Harris, B. (2022). "What's Mum's password?": Australian mothers' perceptions of children's involvement in technology-facilitated coercive control. *Journal of Family Violence*, 37, 137-149. <https://doi.org/10.1007/s10896-021-00283-4>
- Duman, Ö. (2024). Dijital ebeveynlik: Sharenting bağlamında ünlü futbolcuların dramaturjik paylaşımları. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (47), 224-247. <https://doi.org/10.31123/akil.1556293>
- Dumanlı Kürkcü, D. (2024). Dijital dünyada mahremiyet algısı bağlamında sosyal medyada çocuk mahremiyeti. K. Gökarp & İ. Yıldız (Ed.) *Dijital mahremiyetin boyutları: Dijital alanda araştırmalar ve tartışmalar* içinde (ss. 39-58). İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Ersözlü, M. (2023). Yapay zekâ ve teknolojinin yaşlı bakımında rolü: *Robot & Frank* filmi bağlamında bir inceleme. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. <https://doi.org/10.54282/inijoss.1365019>
- eSafety Commissioner. (2024). Online safety guide for parents and children. Erişim adresi: <https://www.esafety.gov.au/parents>
- Filiz, H. (2025). Aile iletişimde teknolojik dönüşüm: Teknolojinin aile bağlarını zayıflatması. *The Journal of Social Science*, 9(17), 131-145. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.1640257>
- Güran Yigitbaşı, K., & Çelik, S. (2023). Dijital dünyada mahremiyet, ebeveynlik ve çocuklar: Afyonkarahisar örneği. *TRT Akademi*, 8(19), 846-875. <https://doi.org/10.37679/trta.1365718>
- Haberli, M. (2023). Dijital çağda aile: Ebeveynleriyle ilişkisi çerçevesinde gençlik ve din. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 374-389. <https://doi.org/10.32711/tiad.1245065>
- Hartering, S., Mäusezahl, D., Jäggi, L., Aguilar, L., Llatance, M., Castellanos, A., vd. (2023). Digital Support Systems to Improve Child Health and Development in Peru: Protocol for a Randomized Controlled Trial. *JMIR Research Protocols*, 12, e50371. <https://doi.org/10.2196/50371>
- Hladíková, V. & Madleňák, A. (2023). Sharenting on Social Networks as an Ecological Form of Presentation of the Visual Content Exposed to the Influence of Groundswell. *Danube*, 14(2), 89-106. <https://doi.org/10.2478/danb-2023-0006>
- Jang, J., & Ko, M. (2023). [Kaynağın künyesi sizde "Jang & Ko, 2023" olarak geçtiği için bu şekilde bırakıyorum; tam başlık-dergi bilgisi eklenmelidir.]
- Jang, Y., & Ko, B. (2023). Online safety for children and youth under the 4Cs framework—A focus on digital policies in Australia, Canada, and the UK. *Children*, 10(8), 1415. <https://doi.org/10.3390/children10081415>
- Kabakçı Yurdakul, İ., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(4), 883-896.
- Karaboğa, M. T. (2019). Dijital medya okuryazarlığında anne ve baba eğitimi. *OPUS International*

- Journal of Society Researches*, 14(20), 2040-2073. <https://doi.org/10.26466/opus.601942>
- Kaval, A. & Siyez, D. M. (2022). Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Görülme Sıklığı ve Bazı Sosyo-demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 216-233. <https://doi.org/10.51460/baebd.983756>
- Kaya, İ., & Mutlu-Bayraktar, D. (2021). Türkiye’de yapılan dijital ebeveynlik araştırmalarına yönelik bir içerik analizi çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 1046-1082. <https://doi.org/10.17679/inuefd.928805>
- Kişisel Verileri Koruma Kurumu (KVKK). (2024). Dijital çağda mahremiyet: Çocukların kişisel verilerinin korunması. Nisan-Temmuz 2024 Bülteni, 5.
- Konak, Ö. M., & Çetintaş, A. (2024). Sosyal medya ve mahremiyetin dönüşümü bağlamında kadın. *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 15(58), 1982-1998. <https://doi.org/10.35826/ijoess.4560>
- Kurt, A., AYKAÇ, B., SOYLU, G., & Erşan, E. (2022). Özel bir ilköğretim okulu öğrencilerinde internet bağımlılığı ve ilişkili faktörler. *Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 8(3), 201-210. <https://doi.org/10.30569/adiyamansaglik.1128702>
- Kütükoğlu, E. (2019). Sosyal medyada çocuk mahremiyeti: Annelerin mahremiyet algısı üzerine bir araştırma. A. M. Kırık (Ed.). *Yeni medyada çocuk ve iletişim* (s. 273-300) içinde. Çizgi Kitabevi.
- Lee, J. Y., Ahn, E., Xu, A., Yang, Y., Chang, Y., Cha, H., & Ammari, T. (2024). Artificial intelligence in applied family research involving families with young children: A scoping review. *Family Relations*. <https://doi.org/10.1111/fare.13090>
- Livingstone, S., Stoilova, M., & Nandagiri, R. (2022). Children’s data and privacy online: Growing up in a digital age. *Media, Culture & Society*, 44(4).
- Macnish, K. (2016). Government surveillance and why defining privacy matters in a post-snowden world. *Journal of Applied Philosophy*, 35(2), 417-432. <https://doi.org/10.1111/japp.12219>
- Manap, A. and Durmuş, E. (2021). Dijital Ebeveynlik Farkındalığının Aile içi Roller ve Çocukta İnternet Bağımlılığına Göre İncelenmesi. *E-International Journal of Educational Research*, 12(1), 141-156. <https://doi.org/10.19160/ijer.837749>
- Manap, A., & Durmuş, E. (2020). Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeğinin geliştirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 978-993. <https://doi.org/10.17679/inuefd.711101>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024a). Okuryazarlık becerileri. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2025
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024b). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları: Modül 4 – Sistem düşüncesi ve okuryazarlık becerileri (Program okuryazarlığı kılavuzu). MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2025
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024c). Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli. Erişim Tarihi: 21 Aralık 2025
- Ministers DSS. (2024). Government initiatives on digital parenting and online safety. Erişim adresi: <https://ministers.dss.gov.au/speeches/17001>
- Nagata, J. M., Ganson, K. T., Iyer, P., Chu, J., Baker, F. C., Gabriel, K. P., Keating, E., & Bibbins-Domingo, K. (2022). Sociodemographic correlates of contemporary screen time use among 9- and 10-year-old children. *The Journal of Pediatrics*, 240, 213-220.e2. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2021.08.077>
- Neugnot-Ceroli, M., & Muss Laurenty, O. (2024). The future of child development in the AI era: Cross-disciplinary perspectives between AI and child development experts. arXiv:2405.19275. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2405.19275>
- Odabaşı, H. F., Tekgöz, N., Hafizoğlu, R., & Aydın, S. (2024). Dijital çağda ailenin dönüşümü: Yeni nesil bağlar ve dinamikler (Rapor No. 2). Enstitü Sosyal Yayınları.
- OECD. (2020). *Protecting children online*. OECD Publishing.
- Ong, L., Fox, A., Cook, L., Bessant, C., Gan, P., Hoy, M., ... & Steinberg, S. (2022). Sharenting in

- an evolving digital world: Increasing online connection and consumer vulnerability. *Journal of Consumer Affairs*, 56(3), 1106-1126. <https://doi.org/10.1111/joca.12462>
- Oz, S. K., Kısaç, N., & Kısaç, M. (2022). Evaluation of the Relationship Between Internet Addiction and Communication Competence Levels of Nurses. *Tropical Health and Medical Research*. <https://doi.org/10.35916/thmr.v4i1.77>
- Özaksoy, B. (2021). Dijitalleşmenin yan etkilerinden biri: Siber zorbalık üzerine bir içerik analizi. *ISophos: Uluslararası Bilişim, Teknoloji ve Felsefe Dergisi*, 3(6), 15-38.
- Öztürk, B. (2025). İletişim teknolojilerinin toplumsal dinamikleri: Habermas ve Castells'in teorik yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 24(1), 35-55. <https://doi.org/10.21547/jss.1563809>
- Pardamean, B., Suparyanto, T., Cenggoro, T., Sudigyo, D., & Anugrahana, A. (2022). AI-Based Learning Style Prediction in Online Learning for Primary Education. *IEEE Access*, 10, 35725-35735. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2022.3160177>
- Pasha, S., Ali, S., & Jeljeli, R. (2022). Artificial Intelligence Implementation to Counteract Cybercrimes Against Children in Pakistan. *Human Arenas*, 8(1), 79-97. <https://doi.org/10.1007/s42087-022-00312-8>
- ABC News. (2024). How Australia's digital duty of care law will shape online safety. *Avustralya Parlamentosu*. Erişim Tarihi: 13 Ocak 2025. https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Bills_Legislation/bd/bd2425/25bd39#:~:text=On%2014%20November%202024%2C%20the,promoted%20by%20the%20eSafety%20Commissioner
- Qian, Y., & Hu, Y. (2024). The digitalization of family life: A multilevel conceptual framework. *Journal of Marriage and Family*. <https://doi.org/10.1111/jomf.12983>
- Saçan, S., Tozduman Yaralı, K., & Kavruk, S. Z. (2022). Çocukların 'yapay zekâ' kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1074024>
- Saki, Ş., & Köroğlu, M. A. (2024). Yapay zekâ ve dijital teknolojilerin sosyal hizmet uygulamalarında kullanımı üzerine bir araştırma. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 10(2), 149-171.
- Seto, M. C., Roche, K. J., Goharian, A., & Stroebel, M. G. (2022). American parents' perceptions of child explicit image sharing. *Journal of Online Trust and Safety*, 1(4). <https://doi.org/10.54501/jots.v1i4.75>
- Sevinç, H. and Taş, İ. (2020). Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Düşünme İhtiyacı ve Duyguları İfade Etme Arasındaki İlişki. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 523-541. <https://doi.org/10.33308/26674874.2020342219>
- Şen Karadağ, Ö., & Tuncay, T. (2022). Aile Eğitim Programı (AEP) ve ebeveynlik becerileri arasındaki ilişkilerin yararlanıcıların gözünden incelenmesi: Kontrol gruplu bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(54), 11-42. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.897645>
- Şen, G., & Erol, A. (2024). Modernleşme sürecinde dijital medyanın aile üzerindeki etkileri. *KAİDE Dergisi*, 2(1), 1-30.
- Şimşek, Z. C., Canbeldek, M., & Işıkoğlu, N. (2023). Ebeveynlerin pandemi sürecinde dijital ebeveynliğe yönelik deneyimleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (55), 250-271. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1221315>
- Tanışık, S., & Bal, S. (2024). Dijital mahremiyet ve kurumsal sorumluluk: Kişisel verilerin korunmasında iletişim teknolojilerinin kamusal rolü. *Yeni Medya* (16), 268-285. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1424182>
- TBM. (t.y.). Hakkımızda. <https://tbm.org.tr/hakkimizda> Erişim Tarihi: 22 Aralık 2025
- Tóth, G. E., Kapus, K., Hesszenberger, D., Pohl, M., Kósa, G., Kiss, J., ... & Fehér, G. (2021). Internet Addiction and Burnout in A Single Hospital: Is There Any Association?. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(2), 615. <https://doi.org/10.3390/ijerph18020615>
- Turhanoglu, İ., & Çetin, S. (2023). Toplumsal cinsiyet bağlamında 'Ev'in anlamı ve ev ile kurulan ilişkinin farklılaşması. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 26(1), 40-60. <https://doi.org/10.18490/sosars.1290150>

- TÜİK. (2024). Çocuklarda bilişim teknolojileri kullanım araştırması. Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638>. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2025
- TÜİK. (2025). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. Türkiye İstatistik Kurumu. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2024-53638>. Erişim Tarihi: 24 Aralık 2025
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2024). Türkiye Büyük Millet Meclisi Dijital Mecralar Komisyonu Tutanak Dergisi. TBMM B: 32 26.1.2016, Sayfa 1, Dönem: 28, Yasama Yılı: 2.
- Yavuz, İ., & Arhan, S. (2016). Medya okuryazarlığı dersine yönelik Milli Eğitim Bakanlığı politikaları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(2), 95-110.
- YEDAM. (t.y.). Teknoloji bağımlılığı. <https://www.yedam.org.tr/bagimlilik-turleri/teknoloji-bagimlilik>. Erişim Tarihi: 22 Aralık 2025
- Yeşilay. (t.y.). Teknoloji bağımlılığı. <https://www.yesilay.org.tr/sikca-sorulan-sorular/teknoloji-bagimlilik/>. Erişim Tarihi: 22 Aralık 2025
- Zeybekoğlu Akbaş, Ö., & Dursun, C. (2020). Teknolojinin aileye etkisi: Değişen ailenin dijital ebeveyn ve çocukları. *Turkish Studies-Social*, 5(4), 2245-2265. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.43395>